

Maaseudun merkitykset suomalaisessa julkisessa keskustelussa

Diskurssianalyttinen tarkastelu

Pertti Alasuutari
Eero Alasuutari

Sisällysluettelo

Esipuhe	3
Tiivistelmä	4
Summary	5
1 Johdanto	7
2 Aineisto, otantastrategia ja metodi	11
3 Maaseudun merkitysulottuvuudet	13
4 Maaseutupuheen teemat	17
4.1 Maaseutupoliittinen puhe	17
4.2 Tasa-arvotematikka	21
4.3 Ympäristötematiikka	23
4.4 Terveys ja hyvinvointi	26
4.5 Taide- ja kulttuurikeskustelut	28
5 Maaseutupuheen kehitystrendit 2000-luvulla	30
6 Maaseudun muuttuvat mielikuvat	34
Kirjallisuus	40

Esipuhe

Maaseudun merkityksistä nimensä saaneessa Maamerkit-ohjelmassa etsitään uusia näkökulmia siihen, millainen rooli maaseudulla voisi olla tulevaisuuden suomalaisten hyvässä elämässä ja kestäväen kehityksen ratkaisuihin.

Yksi Maamerkit-ohjelman tavoitteista on maaseutuun liittyvien uusien merkitysten kautta tuottaa maaseutu ympäristöjen tarjoamia mahdollisuuksia, kuten maa-tilaa, hiljaisuutta tai tilaa. Haluamme uudistaa ajattelua hyvästä elämästä ja vauhdittaa liiketoimintaa, joka tähtää kestäväen hyvinvointiin. Se edellyttää suomalaisten maaseutusuhteen tuntemista.

Tässä diskurssianalyttisessä tutkimuksessa akatemiaprofessori Pertti Alasuutari kartoittaa millaisia merkityksiä 2000-luvun aikana maaseudulle on annettu julkisessa keskustelussa. Julkinen keskustelu ei ole ilman kosketusta reaalimaailmaan. Se ilmentää niitä yleisiä näkemyksiä, joiden puitteissa maaseudusta puhutaan. Uudistuessaan julkinen keskustelu voi myös muovata maaseutuun liittyviä mielikuvia ja rakenteita.

Diskurssianalyysi on toinen osa Maamerkit-ohjelman keväällä 2011 julkaisemaa, maaseutuun liittyviä merkityksiä ja mielikuvia kartoittavaa selvitysten sarjaa. Maamerkit-barometri 2011 tarjoaa mielenkiintoisen mahdollisuuden verrata, missä määrin maaseudun julkisuuskuva mediassa vastaa yhtäältä tavallisten suomalaisten sekä toisaalta toimittajien henkilökohtaista näkemystä maaseudusta.

Eeva Hellström

Johtaja
Maamerkit-ohjelma
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Tiivistelmä

Tutkimuksessa kartoitetaan media-aineistoa analysoimalla maaseudusta käytyä julkista keskustelua. Tarkoituksena on saada sitä kautta kokonaiskuva siitä, mitä kaikkea maaseutu tarkoittaa eri puheyhteyksissä. Ensinnäkin tutkimme, mistä ylipäättään puhutaan, kun puhutaan maaseudusta eli mitä merkityksiä maaseutu-termi saa julkisessa keskustelussa. Toiseksi analysoimme sitä, missä konteksteissa maaseututermiä käytetään eli millaista keskustelua maaseudusta on. Lisäksi analysoimme, onko käyty keskustelu muuttunut sisällöltään tai painotuksiltaan 2000-luvun mittaan.

Aineistosta voi erottaa maaseutu-käsitteen neljä eri merkitysulottuvuutta. Ne voi jakaa kahteen ryhmään siten, että maaseutu kaupungin vastakohtana, maaseutu maa- ja metsätalousalueena sekä maaseutu maisemana ovat maaseutukäsitteen tilallisia merkitysulottuvuuksia, ja sen lisäksi maaseutu määrittyy ajallisella merkitysulottuvuudella ”epämoderniksi”.

Tältä osin analyysi ei anna viitteitä siitä, että 2000-luvun mittaan olisi syntynyt kokonaan uusia tapoja ymmärtää, mitä maaseutu on. Näyttää siis siltä, että kaupunkien ulkopuolisten alueiden ja suomalaisen yhteiskunnan kokemista suurista muutoksista huolimatta maaseutukäsite ja maalla asuviin liitetyt mielikuvat ovat säilyneet entisellään.

Tarkastelu siitä, millaisissa konteksteissa maaseutu tai jokin sen rinnakkaistermi tulee käyttöön, tuotti viidestä teemasta tai diskurssista koostuvan typologian. Nämä viisi teemaa ovat maaseutupolitiikka, tasa-arvotematika, ympäristötematika, terveys ja hyvinvointi sekä taide- ja kulttuurikeskustelut. Teemat eivät ole siis toisensa pois sulkevia; yhdessä lehtijutussa voi esiintyä useampia näistä viidestä teemasta samanaikaisesti.

Näiden teemojen esiintymisen yleisyydessä näyttää tarkasteltuna ajanjaksona tapahtuneen muutos. Maaseutupoliittisen puheen osuus pienenee 2000-luvun loppua kohti tultaessa. Samanaikaisesti tämän kehityslinjan kanssa maaseutumainintojen absoluuttinen määrä lehdissä laskee. Tulokset antavat tukea tulkinnalle, jonka mukaan maaseutupoliittisen puheen yleinen väheneminen johtuu siitä, että maaseutupolitiikka on pudonnut kauas päivänpoliittisen asialistan kärkisijoilta.

Toisaalta mielikuvat maaseudusta ja maalla asuvista kehityksestä jäljessä olevina ovat säilyneet ennallaan. Syynä lienee se, että samat mielikuvat ovat perustana myös maalaisidyllissä, joka maalle muuttajia ja loma-asukkaita maaseudussa kiehtoo.

Summary

The study analyses media material to investigate the public debate concerning the countryside. The aim is to see the big picture of what countryside means in different contexts. Firstly, we investigate what is discussed in general when countryside is discussed – what meanings are linked to the “countryside” term in public debate. Secondly, we analyse the contexts where the term is used, that is, what the discussion concerning the countryside is. Furthermore, we analyse whether the content or emphasis of the discussion has changed during the first decade of the 21st century.

Four different meanings of the countryside concept may be distinguished in the material. They can be divided in two groups so that the countryside as the opposite of a city, the countryside as an agricultural and forestry area, and the countryside as a landscape constitute the spatial meanings of the countryside concept, and the countryside is also specified as “not modern” with the time-related meaning.

In this respect, the analysis does not indicate that totally new ways of understanding the essence of the countryside would have emerged during the first decade of the 21st century. Regardless of the massive changes experienced by Finnish society and the areas outside cities, it appears that the concept of countryside and the associations linked with those residing in the countryside have remained unchanged.

The review of the kinds of contexts in which the countryside or related parallel terminology is used provided a typology comprising five themes or discourses. The five themes include the rural policy, equality, the environment, health and well-being as well as discussions concerning art and culture. The themes are not exclusionary: several of the five themes may appear simultaneously in a single newspaper/magazine article.

It seems that there has been a change in the frequency of said themes during the period under review. The share of rural policy discussion decreases as the end of the first decade of the 21st century draws near. Parallel to this line of development, the absolute number of countryside-related mentions in newspapers/magazines decreases. The results support an interpretation where the general decrease in the frequency of rural policy discussion results from the fact that rural policy has dropped far away from the main agenda of daily politics.

On the other hand, the notions of the countryside and those residing there as being behind others have remained unchanged. The reason for this is perhaps that the same notions also act as the basis of the rural idyll appealing to those relocating to the countryside and those spending their holidays there.

---

1 Johdanto

Maaseutupolitiikan työkaluksi kehitetyssä maaseututyypittelyssä tehdään kolmijako, jonka mukaan Suomesta voidaan erottaa kaupunkien läheinen maaseutu, ydinmaaseutu sekä syrjäinen/harvaan asuttu maaseutu (Keränen, Heikki et al. 2000; Keränen, Reijo et al. 1993; Malinen et al. 2006). Menemättä siihen, millä kriteereillä muut kuin kaupunkikunnat tässä luokittelussa jaetaan näihin maaseututyyppeihin, voidaan sanoa luokittelun osoittavan, että termillä maaseutu voidaan viitata sisällöllisesti hyvin erilaisiin alueisiin. Tässä tutkimuksessa emme kuitenkaan yritä esittää tulkintaa siitä, mikä kaikki kuuluu tai ei kuulu maaseutuun, vaan tutkimme maaseutua kyseisen termin tai sen lähitermien – kuten maakunta tai haja-asutusalue – saamien merkitysten näkökulmasta. Analysoimalla keräämäämme media-aineistoa tekstianalyttisesti kartoitamme maaseudusta käytyä julkista keskustelua saadaksemme sitä kautta kokonaiskuvan siitä, mitä kaikkea maaseutu tarkoittaa eri puheyhteysissä. Ensinnäkin tutkimme, mistä ylipäätään puhutaan, kun puhutaan maaseudusta eli mitä merkityksiä maaseututermi saa julkisessa keskustelussa. Toiseksi analysoimme sitä, missä konteksteissa maaseututermiä käytetään eli millaista keskustelu maaseudusta on. Lisäksi analysoimme, onko käyty keskustelu muuttunut sisällöltään tai painotuksiltaan 2000-luvun mittaan. Pääaineistona ovat sanoma-lehtijutut, mutta mukaan on otettu pieni otos aikakauslehtijuttuja.

Kielitieteen näkökulmasta voidaan sanoa, että maaseutu-termi on polyseeminen. Se voi tarkoittaa monia eri asioita, mutta kokenut puheyhteisön jäsen ei juuri kiinnitä tällaiseen monimerkityksisyyteen huomiota, koska ymmärtää lauseyhteydestä, mitä termi kulloinkin tarkoittaa. Toisaalta maaseutu-termin eri merkitykset voivat antaa maaseutua käsitteleville teksteille ja niissä esitetyille väitteille lisäsävyä silloinkin, kun termin eri merkitysulottuvuuksiin ei suoraan viitata. Kognitiivisen psykologian valossa tämän voisi selittää johtuvan siitä, että tieto maailmasta rakentuu ihmisen mielessä kulttuurisista skeemoista tai malleista, eräänlaisista stereotyyppisistä kuvista, joihin vertaamalla yksittäisiä tilanteita ja kohteita hahmotetaan (Holland & Quinn 1987; Tannen 1993). Niinpä sikäli kun maaseutu-termin käyttöyhteydet antavat tukea mielikuvalle maatalosta peltojen keskellä, se voi hyvässä ja pahassa tuoda lisämerkityksiä vaikkapa keskusteluun siitä, miten eri puolille Suomea saataisiin laajakaistayhteydet tai miten maaseutua tulisi kehittää.

Tarkoituksemme ei ole maaseudun eri merkityksiä erittelemällä osoittaa, millaisia väärinkäsityksiä julkisuudessa esiintyy siitä, millainen maaseutu oikeasti on. Se olisi mahdotonta, koska ei ole olemassa mitään oikeaa ja todellista maaseutua. Maaseutu on kielen termi, jonka saamat eri merkitykset syntyvät sen käytössä. Jonkin maaseudun määritelmän mielekkyyttä voi arvioida suhteessa siihen, miten hyvin se kattaa termin eri käyttötavat, mutta on melko turhaa sanoa että jokin kieliyhteisössä yleinen termin käyttötapa on väärä tai todellisuuden vastainen. On nimittäin huomattava, että kielen termit eivät vain määrittele kielenulkoista todellisuutta. Myös kieli ja sen välittämät mielikuvat ovat olennainen ja erottamaton osa sitä todellisuutta, jonka me ihmisinä kohtaamme. Tämä pätee myös maaseutuun, johon kytkeytyvien merkitysten kautta sillä on tietty imago¹. Maaseutu on toisin sanoen myös ”brändi”; siihen liittyvät mielikuvat vaikuttavat olennaisesti siihen, miten vetovoimaisia tai luotaan työntäviä kaupunkien ulkopuoliset alueet ovat ja mitä vahvuuksia tai heikkouksia niillä kehittämisen kohteina on.

Kansainvälisestä näkökulmasta näyttää siltä, että maaseudun imago tai brändi on varsin vahva; se vetoaa moniin ihmisiin myös asuinpaikkaa valittaessa. Niinpä tutkijat ovat viime vuosikymmeninä kiinnittäneet huomiota maaseudun urbanisointumiseen, ”mukavuushakuisen muuttoliikkeeseen” (amenity migration) (Crump 2003; Lever 1993; Nelson 1992; Nelson & Dueker 1990) tai ”elämäntyyliperustaiseen muuttoliikkeeseen” (lifestyle migration) (Benson & O’Reilly 2009; O’Reilly & Benson 2009) maaseudulle. Se on esimerkiksi Yhdysvalloissa mittasuhteiltaan laaja ilmiö, jonka on sanottu vaikuttavan merkittävästi koko maan maiseman muuttumiseen (Nelson & Dueker 1990). Tällainen ”exurbanisointuminen” tarkoittaa, että eri maissa erityisesti varakas väestönosa hankkii omistukseensa asuinkiinteistöjä kaupunkien ja niiden ympärillä olevien lähiöalueiden ulkopuolelta. Valtaosa näistä kiinteistöistä hankitaan ykkösasunnoiksi. Ne voivat sijaita hyvinkin kaukana lähiöistä, mutta kuitenkin työssäkäyntimatkan päässä kaupungeissa tai lähiöissä sijaitsevista työpaikoista. Esimerkiksi Yhdysvalloissa arveltiin jo vuonna 1990, että nämä lähiöiden takana olevat alueet ovat koti noin 60 miljoonalle ihmiselle (Nelson & Dueker 1990). Valtaosa näistä kiinteistöistä hankitaan vakinaisiksi asunnoiksi, osa taas vapaa-ajan-asunnoiksi. Ne voivat olla omilla tonteillaan erillään muista taloista, mutta monissa maissa on myös tähän tarkoitukseen rakennettuja aidattuja alueita (Coy & Pöhler 2002; Glasze & Alkhayyal 2002; Jürgens & Gnad 2002; Webster et al. 2002).

¹ Väitöskirjatutkimuksessaan *Imagologia* Erkki Karvonen käyttää imagon käsitettä vastinparina mielikuvan käsitteelle. Hän rajaa imagon viittaamaan lähettäjän, esimerkiksi yrityksen toimintaan, jolla se pyrkii luomaan tietynlaisen julkisen kuvan kyseisestä yrityksestä, kun taas mielikuvan hän rajaa tarkoittamaan vastaanottajien siitä muodostamaa kuvaa (Karvonen 1997, 32). Viime aikoina imago-termin sijaan on Suomessakin käytetty termiä brändi. Tässä tutkimuksessa Karvosen ehdottamaa käsitteellistä jakoa lähettäjän ja vastaanottajan toimintaan ei tehdä, vaan englannin kielen termin *image* mukaisesti puhutaan mielikuvista, joiden toki ymmärretään toisinaan olevan erilaisten hallintapyrkimysten kohteina. Mielikuvan käsitettä ei tässä myöskään rajata viittaamaan mielensisäisiin tietorakenteisiin, joista ei tarkkaan ottaen voisi sanoa mitään ainakaan media-aineiston analyysin perusteella. Analyysin kohteena ovat oikeastaan aina jonkinlaiset representaatiot eli kohdettaan edustavat esitykset, mutta niiden tutkimisen kiinnostavuus on juuri siinä, että esimerkiksi maaseutupuheesta tunnistettavissa olevat puheen kohdetta koskevat taustaoletukset ovat jaettuja mielikuvia: kollektiivisia representaatioita, kuten Emile Durkheim niitä nimitti (ks. Durkheim 1980).

Selityksinä tälle kehitykselle on esitetty muun muassa, että eliitit ovat entistä liikkuvampia, joidenkin ammattiryhmien suhteellinen ja absoluuttinen palkkataso on noussut nopeasti, ulkomaisen kiinteistöomistuksen rajoitukset on purettu monissa maissa, ja liikenne- ja tietoliikennetekniikka on vähentänyt etäisyyden aiheuttamia haittoja (McCarthy 2008, 130). Kyseiset tekijät ovat kuitenkin vasta lista siitä, mitkä kaikki maaseutumaisesta asumista rajoittavat syyt ovat poistuneet tai lieventyneet. Jos sen sijaan kysytään, miksi mahdollisuuksien avautuessa monet ihmiset ovat valinneet asumisen keskustien ulkopuolella, globaalit mielikuvat maaseutuidyllistä urbaanin elämän vastakohtana ovat ilmeinen selitys.

Maaseutuidyllin vahvuudesta brändinä kertoo osaltaan se, että maaseutumaiseen asumiseen ja vapaa-aikaan keskittyvien lehtien määrä on lisääntynyt viime vuosina; ne ovat osoittautuneet menestyskonseptiksi. Esimerkiksi Ruotsissa tällaisia lehtiä ovat *Lantliv*, *Gods & Gårdar* ja *Gård & Torp*. Ranskassa ilmestyy ylellisiä taloja Rivieralla ja Provençassa esittelevä *Côte Sud*, saksankielisellä alueella taas esimerkiksi *Landidee*, *Landlust* ja *Landhaus Living*. Britannian aikakauslehtikentässä klassikkoja ovat *Country Living* ja *Country Homes & Interiors* ja Yhdysvalloissa *Garden & Gun* eli Puutarha & Ase, jonka outo nimi viittaa siihen, että kartanoiden esittelyn lisäksi se käsittelee metsästystä. Näiden lehtien konseptit ovat enemmän tai vähemmän kopioita toisistaan. Lisäksi kustantajat julkaisevat lehtiään osittain käännöksinä, osittain sovitettuna toisen kielialueen olosuhteisiin.

Maaseudun mielikuvia ja merkityksiä onkin tutkittu entistä enemmän viime vuosina; haastattelututkimusten teon ohella on analysoitu maaseudun saamia merkityksiä televisio-ohjelmissa (Haugen & Lysegård 2006; Juska 2007; Leyshon 2008; Little 2003; Little & Leyshon 2003; Little & Panelli 2003) ja aikakauslehdissä (Baylina & Berg 2010; Brandth & Haugen 1998; Carney 2007).

Baylinan ja Bergin (2010) analyysi maaseutumaiseen elämään ja vapaa-aikaan keskittyvistä lehdistä Norjassa (*LevLandligt*) ja Espanjassa (*Vivir en el Campo*) on sikäli kiinnostava, että se kertoo millainen tämä erityisesti 2000-luvulla suosituksi tullut lehtikonsepti on sisällöltään. Molemmat lehdet on kohdistettu ihmisille, jotka ovat muuttaneet, haaveilevat muuttamisesta maalle tai haluavat tehdä elämästään joiltakin osin maaseutumaisen. Lehdet hyödyntävät ja levittävät globaalia maaseutuidylliä, joka kirjoittajien mukaan koostuu neljästä toisiinsa kytkeytyvästä teemasta. Ne ovat koti, perhe, luonto, ja kuinka maaseutumaisilla alueilla voi ansaita elantonsa.

Voisi luulla, että maaseudulle jo muuttaneilla on toisenlainen, arkisempi, realistisempi ja todenmukaisempi käsitys siitä, millaista asuminen suurten kaupunkien ulkopuolella on. Tutkimus kuitenkin viittaa siihen, että "alkuasukkaat" eivät ole immuuneja mielikuville maaseudusta idyllinä. Esimerkiksi Kirsty Sherlockin (2001) tutkimus osoitti, että turistikohteena suosittuun pikkukaupunkiin muuttaneisiin ihmisiin vetosivat kyseisessä paikassa ne samat mielikuvat, joilla sitä markkinoidaan turisteille. Goathland-nimistä englantilaista kylää tutkinut Tom Mordue (2009) tekee vastaavanlaisen havainnon. Goathlandista on tullut suosittu turistikohte sen vuoksi, että se on suosittu englantilaisen *Sydämen asialla*-nimisen TV-sarjan (engl. *Heartbeat*) kuvauspaikka. Turistit haluavat tulla paikan päälle kokemaan sen maaseutukylän rauhallisen ja lämminhenkisen tunnelman ja mielikuvan, jonka TV-sarja kyseiseen paikkaan sijoittaa. Morduen mukaan Goathlandin vakinaisilla asukkailla ja turisteilla on kuitenkin samat mielikuvat siitä, millaista maalaiselämä on. Siten maaseututuristeja ja niitä, jotka ovat hakeutuneet elämään maaseudulle, ei voi pitää eri kulttuuripiireihin kuuluvina ihmisjoukkoina.

Median tuottamaa maaseutukuvaa, maaseudun mielikuvia tai maaseutudiskursseja on tutkittu ja eritelty myös Suomessa (Haliseva-Soila 1993; Karvonen 2000; Keränen, Sanna-Maija 1995; Kuisma & Haavisto 1995; Malmsten 2000; Tani 1992; 1995). Lisäksi maaseudun mielikuvia on tutkittu haastattelumenetelmällä (Heikkinen et al. 2003; Kaunisto 2000; Rouhiainen 2004). Kiinnostuksen taustalla ovat maaseutumatkailun edistäminen (Luthje 2005) sekä yleinen pohdinta siitä, miten maaseutukuvaa saataisiin kohennettua kaupunkilaisten keskuudessa, mutta jossain määrin myös kaupunkien ulkopuolelle suuntautunut muuttoliike tai sen edistäminen (Heikkinen et al. 2003). Näiden tutkimusten tuottama kuva maaseudun mielikuvista Suomessa on hyvin samankaltainen, kuin joka piirtyy ulkomaisista tutkimuksista. Maaseutu assosioidaan niin hyvässä kuin pahassa luontoon ja menneeseen aikaan vastakohtana dynaamiselle ja kiireiselle kaupunkitodellisuudelle. Sikäli, vaikka suomalaisilla maaseutukuvilla ja -käsityksillä on oma kulttuurihistoriansa, ne ovat osa laajempaa kansainvälistä kulttuuria. Siksi onkin mielenkiintoista eritellä, miten maaseudun kokemat muutokset sekä 2000-luvulla eri maissa kasvanut maalais-idyllin suosio näkyy suomalaisessa maaseutupuheessa.

Artikkeli etenee seuraavalla tavalla. Ensin esitellään tutkimuksen teoreettinen viitekehys, metodi ja aineisto. Seuraavaksi eritellään, mitä merkitysulottuvuuksia maaseututermi saa sekä missä tekstiyhteyksissä maaseutupuhetta esiintyy, jonka jälkeen tarkastellaan maaseutupuheen muutoksia 2000-luvun kuluessa. Lopuksi arvioidaan, missä määrin maaseudun mielikuvat ovat muuttumassa sekä miltä osin ja miksi ne ovat kiinni menneessä.

2 Aineisto, otantastrategia ja metodi

Tämän tutkimuksen viitekehys on sikäli konstruktionistinen², että erilaisia maaseudun merkityskonstruktioita pidetään julkisina eikä sisäisinä psyykkisinä ilmiöinä. Ne ovat siis ensinnäkin tutkittavissa empiirisesti erilaisin tekstianalyysin keinoin. Toiseksi korostamme, että vaikkapa maaseutua koskevat konstruktiot ovat totta seuraamuksissaan, koska ne ohjaavat yksittäisten kansalaisten ja poliittisten päättäjien toimintaa; maaseutu on meille loppujen lopuksi olemassa vain sitä määrittävien konstruktioiden kautta. Tästä konstruktionistisesta näkökulmasta kiinnostavaa onkin se, että maaseutuun kytkeytyvät eri merkitykset liittyvät osaltaan harjoitettuun maaseutu- ja laajemmin yhteiskuntapolitiikkaan myös silloin, kun puhe ei ole suoraan maaseutupolitiikasta. Poliitiikka muovaa kohdettaan, ja jossakin mielessä jopa tuottaa sen puheobjektin, johon me viittaamme esimerkiksi termillä ”maaseutu” tai ”haja-asutusalue”. Toisaalta olemassa olevat maaseudun merkitykset vaikuttavat siihen, millaiseksi siihen kohdistuva politiikka muotoutuu. Juuri tähän sanojen ja asioiden tai puheiden ja käytäntöjen väliseen vuorovaikutukseen Michel Foucault viittasi termillä diskurssi. Diskurssiin liittyvät yksittäiset lausumat muodostavat ja samalla muuttavat eräänlaista tilallista rakennetta puhujan ja toimijan asemineen. Tällainen puheavaruus ei viittaa vain sanoihin tai asioihin, vaan ne yhdistävään laajempaan kokonaisuuteen (Foucault 1972, 54–55). Esimerkiksi kulloinkin vallitsevaa kiistelystä siihen kuuluvine näkökohtineen, asemineen ja osapuolineen voidaan tiettyinä puheavaruuden muodostumana, joka pitkään jatkuttuaan saa myös sitä enemmän tai vähemmän vastaavat institutionaaliset muotonsa institutionaalisina ja organisatorisina rakenteina (Alasuutari 1996, 18).

Koska empiirisen aineiston muodostavat lehtitekstit, on otettava huomioon se, että kyse ei ole mistä tahansa lauseista, joissa sattuu esiintymään viittaus maaseutuun. Kyse on nimenomaan lehtien ja pääasiassa sanomalehtien tarjoamalla julkisuuden areenalla esiintyvistä maaseutupuheista, jonka voi myös ajatella ilmentävän niiden linjaa ja toimituspolitiikkaa. Tällainen varsinkin journalismin tutkimuksessa esiintyvä näkökulma tutkimuksen aineistoon voi olla relevantti erityisesti silloin, kun tarkastellaan käsitteen käyttö- ja merkitysyhteyksien määrällisiä osuuksia ja niiden ajallisia muutoksia. Jos sen sijaan tarkastellaan aineistoa siltä kannalta, mitä kaikkia merkityksiä maaseutukäsite saa, ei ole uskottavaa ajatella, että siinä ei esiintyisi kaikkia niitä, joita esiintyy yleisesti suomalaisessa kieliyhteisössä. Analyysin kohteena olevaa lehtijulkisuutta voi siis pitää foorumina, joka dokumentoi sen puhetaiposten kokonaisuuden, jonka puitteissa maaseudusta puhutaan 2000-luvun Suomessa.

² Sosiaalisella konstruktionismilla tarkoitetaan tässä väljää teoreettista suuntausta, jonka edustajiksi lasketaan esimerkiksi Bergerin ja Luckmannin Berger & Luckmann 1994 ja heidän seuraajiansa ohella monet muut samoja tiedonsosiologisia lähtökohtia edustavat tutkijat ja teoreetikot (ks. esimerkiksi Burr 2003; Holstein & Gubrium 2008; Shotter 1993).

Jotta maaseutu-termin käyttöyhteyksistä ja merkityksistä saatiin mahdollisimman kattava kuva, tutkimusta varten kerättiin laaja media-aineisto. Sanomalehdistä mukaan valittiin Aamulehti, Helsingin Sanomat, Kaleva ja Karjalainen, jolloin katetaan monipuolisesti sekä tiheään asuttua Etelä-Suomea että väestökadon uhkaamaa muuta Suomea. Lisäksi kerättiin pieni otos aikakauslehdistä. Yhteensä lehtiaineistoa kertyi 784 artikkelia, joista Helsingin Sanomista on 504, Aamulehdestä 70, Kalevasta 101, Karjalaisesta 71, Vihreästä langasta 17, Imagesta 4 ja Meidän mökki -lehdestä 17. Aineisto kerättiin pääasiassa tekstihauilla kyseisten lehtien digiarkistoista. Hakusanoina käytettiin termejä maaseutu, maalainen ja haja-asutusalue niiden eri taivutusmuodoissa.

Aineiston kerääminen toteutettiin tasaväliotannalla niin, että jokaisen kuukauden osumista valittiin tarvittava määrä tasavälisesti. Helsingin Sanomien aineiston hakua täydennettiin maaseutu-termin lisäksi hakusanoilla maalai* ja haja-as* noin 20 juttua vuotta kohden. Muiden lehtien osalta haku toteutettiin vain maaseututermiä käyttäen. Kalevan aineiston keräsi lehden digitaalista arkistoa hoitava henkilö siten, että jokaiselta vuodelta kerättiin tasavälisesti kymmenen juttua vuotta kohden.

Näin kerättyä aineistoa analysoitiin kahdesta toisistaan täydentävästä näkökulmasta. Yhtäältä maaseutumainintoja tutkittiin Saussuren (2011; 1986) aloittaman semioitiikan hengessä tekemällä tulkintaa siitä, mitä termi maaseutu kussakin lauseyhteydessä merkitsee eli millä toisilla termeillä sen voisi korvata tai selittää. Tämän analyysitavan tavoitteena oli rakentaa typologia siitä, mitä kaikkea maaseutu voi tarkoittaa tai mitä assosiaatioita siihen voidaan liittää. Toisaalta tutkittiin maaseutumainintojen puhekonteksteja eli sitä, millaisten eri puheenaiheiden ja mahdollisten ongelmien tai kiistojen yhteydessä maaseudusta puhutaan. Tätä lähestymistapaa voidaan pitää diskurssianalyttisena (ks. esim. Alasuutari 1999; Jokinen et al. 1993; 1999; Wood & Kroger 2000). Tavoitteena oli tällaisen analyysin tuloksena hahmottaa maaseutua määrittävien diskurssien eli puheavaruuksien (Alasuutari 1996) rajat: kokonaishahmo sille, millaisten teemojen tai argumentaatorakenteiden yhteydessä voidaan suomalaisessa julkisuudessa puhua mielekkäänä (eli julkaisukelpoisena) pidetyllä tavalla maaseudusta.

Analyyysi toteutettiin siten, että sekä maaseutumainintojen konteksteista että maaseutu-termin merkitysulottuvuuksista rakennettiin induktiivisesti kattava typologia. Sen jälkeen kukin sanomalehtiaineistoon kuulunut lehtijuttu koodattiin juttua koskevien taustamuuttujien (mikä lehti ja mikä vuosi) ohella muodostettujen typologioiden mukaan. Typologioiden eri tyyppisiä ei pidetty toisistaan pois sulkevinä, vaan kunkin jutun osalta merkittiin, mitä eri konteksteja ja merkitysulottuvuuksia siinä esiintyy. Tällainen aineiston koodaus teki mahdolliseksi myös tilastolliset analyysit siitä, miten paljon erityyppistä maaseutupuhetta esiintyy, miten eri tyyppien esiintyminen liittyy toisiinsa sekä millaisia ajallisia muutoksia on tarkastelujaksolla nähtävissä. Lisäksi koodaustaulukkoa saattoi käyttää aineiston hallinnassa: siitä saattoi helposti etsiä tekstiesimerkkejä erilaisista tapauksista. On kuitenkin syytä korostaa, että tämän artikkelin analyysi perustuu koko aineistoon, ei esimerkeiksi valittuihin teksteihin.

3 Maaseudun merkitysulottuvuudet

Aineistosta voi erottaa maaseutu-käsitteen neljä eri merkitysulottuvuutta. Ne voi jakaa kahteen ryhmään siten, että maaseutu kaupungin vastakohtana, maaseutu maa- ja metsätalousalueena sekä maaseutu maisemana ovat maaseutukäsitteen tilallisia merkitysulottuvuuksia, ja sen lisäksi maaseutu määrittyy ajallisella merkitysulottuvuudella ”epämoderniksi”. Aineistoon sisältyy myös kourallinen tapauksia, joissa maaseutu-termin lauseyhteydestä ei voi päätellä, mitä merkitysulottuvuuksia termi saa.

Kaikkein yleisimmin maaseutu käsitteenä näyttää määrittyvän kaupunkikäsitteen vastakohtaksi tai toiseksi ääripääksi kaupunki-maaseutu-jatkumolla. Tällainen käsitteen käyttöhän näkyy havainnollisesti puhuttaessa ”maaseutumaisista” tai vastavasti ”kaupunkimaisista” alueista tai maisemista. Otetaan tästä kaksi esimerkkiä:

Mutka perheineen asuu Pohjois-Tuusulassa ja käy ostoksilla Järvenpäässä. Hän ei pidä suunnitelmista yhdistää Järvenpää, Tuusula ja Kerava yhdeksi isoksi kaupungiksi.

”Se huolestuttaa, että kaupungit ottavat Tuusulasta maata ja maaseutumaisuus katoaa. Järvenpäässä on hirveä tonttipula”, hän sanoo.

(HS Kaupunki 19.7.2006)

Moni aikuinen ajattelee, että lapset luovat leikin kyllä tyhjästä ja että onhan sitä ennenkin leikitty käpylehmillä.

Kaupunkiympäristö on kuitenkin eri asia kuin menneisyyden maaseutu, jolla leikkikavereita ja -tarvikkeita löytyi kuin luonnostaan läheltä.

Nykylapsetkin kiipeivät mielellään puissa – jos niitä on vain jätetty. He koristelevat hiekkakakkunsa luonnon antimilla siinä missä vanhempansa 30 vuotta aiemmin.

Maailma on kuitenkin muuttunut ja niin soisi lasten leikkipuistojenkin.

(Aamulehti Ylänurkka 30.08.2009: Anu Leena Koskinen: Käpylehmät ja kaupunkipuistot)

Toiseksi yleisimmin maaseutukäsitettä käytetään viittaamaan maa- ja metsätalous-alueisiin eli paikkoihin, joissa maanviljely, kotieläintalous tai metsätalous antaa paikalliselle väestölle toimeentulon. Tästä on alla muutama esimerkki:

Maaseutu levittäytyi niin voimallisena Tampereen Keskustorille Pirkan markkinoina, että väkeä tulvi paikalle kahtena markkinapäivänä yli 40 000 henkeä. Ajoittain tungos oli päätöspäivänä eli eilen kova kuin Laukontorin kalamarkkinoilla. (Aamulehti Kotimaa 02.09.2001)

Keskustelu käydään päiväsaikaan.

”Olen kotoisin Kuopiosta.”

”Aivan”, paljasjalkainen helsinkiläinen keskustelukumppanini vastaa hieman epäröintiä äänessään.

”Tiedätkö missä se on?” varmistan.

”Jossakin pohjoisessa. Jos pitäisi veikata, varmaankin joku kymmenen tuntia junalla.”

Toinen yleinen ehdotus kaupungin sijainniksi on Venäjän kainalossa, sylkyetäisyydellä rajalta.

Helsinki-keskeisyyttä ei voisi paremmin tiivistää. Yllättävän monelle helsinkiläiselle nuorelle, joka on asunut ikänsä pääkaupunkiseudulla ja tavannut ainoastaan helsinkiläisiä, Kehä III:n pohjoispuoli on harmaata aluetta, jossa nopeat syövät hitaat. Tai ampuvat ainakin haulikolla perään.

Maaseutu on hämärä aavistus kahdesta lehmästä kyhjöttämässä kallistuneen ladon kupeessa.

(HS – Kaupunki – 24.7.2004: Minttu-Maaria Partanen: Pohjoisen modernit muoviheinäpaalit)

Kolmas maaseutukäsitteen merkitysulottuvuus viittaa maaseutuun maisemana. Maaseutu tarkoittaa tässä merkityksessä luontoa, kauniita maisemia.

Eduskunta keskusteli maaseutupolitiikasta viime viikolla. Maaseudun merkitys oli jokaisessa puheenvuorossa tunnustettu ja hyväksytty asia. Totta onkin, että suomalainen maaseutu on melkein jokaiselle suomalaiselle omalla tavallaan tärkeä ja ainutlaatuinen.

Kesäisin tämä näkyy viikonloppuruuhkina pääväylillä. Kaupunkilaiset siirtyvät mökeillensä maaseudun rauhaan, lähelle luontoa. Suomessa on noin puoli miljoonaa mökkiä. Kesäisin monen kunnan väkiluku jopa kaksinkertaistuu.

(Aamulehti 06.06.2009, Mielipide)

Hanhilahti ei koe saavutettavuutta pirkanmaalaisena ongelmana, mutta etäisyydet ovat sitä. Hän kehittäisi elinkeinoja ja yrittäjyyttä. Ammatillisilla oppilaitoksilla on suuri painoarvo.

- Elintarvikesektorilla markkinoita ei ole hyödynnetty ja uutta yritystoimintaa syntyy vähän.

Hanhilahti arvostelee Pirkanmaan taajamien lähellä olevaa luonnonmaisemaa. Se ei hänen mielestään ole nyt kunnossa.

(Aamulehti 29.05.2008, Maaseutu saa julkista rahaa yhä vähemmän)

Lähdetään maalle! H-junalla Helsingistä Nuppulinnaan. Matka kestää reilut puoli tuntia.

Maatiloja näkyy jo Keravan ja Järvenpään välissä, mutta taajama-asutus vaihtuu maaseutumaisemaksi oikeastaan vasta Järvenpään pohjoispuolella Purolassa.

(HS – Kotimaa – 17.3.2003: H-juna vie pellon laitaa)

Neljäs merkitysulottuvuus asettaa maaseudun jonkinlaiselle ajallis-kehitykselliselle jatkumolle siten, että maaseudulla asuvien ihmisten katsotaan ikään kuin elävän eri aikaa kuin kaupunkiasukkaiden tai ainakin olevan hieman ”jäljessä” kehitykseltä. Siten maaseutu määrittyy epämoderniksi; siihen liitetään esimerkiksi oletuksia perinteisistä tiiviistä yhteisöistä ja kiireettömästä elämästä. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa ilmestyneessä kirja-arvostelussa Anelma Järvenpää-Summasen novellikokoelmasta *Tahtoihmisiä* kirjoitetaan näin:

Järvenpää-Summasen novellien mentaalinen tila on maaseudulla, vaikka elämä on heittänyt ihmiset kaupunkiin. Taustalla henkivät Marja-Liisa Vartio, Orvokki Autio ja miksei Eeva Joenpeltokin. Periaatteessa suurin osa kokoelman novelleista olisi voitu kirjoittaa ennen 2000-lukua.

(HS Kulttuuri 19.12.2009, Helena Ruuska: Tytär tahtoo mitä äiti toivoo)

Tämä perusoletus maaseudun ihmisistä entistä aikaa elävinä esiintyy selvimmin taiteessa, kuten kirjallisuudessa ja sen arvostelussa. Oletus siitä, että maalaiset olisivat vähemmän moderneja kuin kaupunkilaiset, voidaan teksteissä kyseenalaistaa, mutta silti se on maalaisuuden ja kaupunkilaisuuden välistä eroa jäsentävä kehys. Tätä näkyy esimerkiksi Suvi Aholan arvostelussa Mirja Kuivaniemen romaanista *Hinta*.

Ireneä ei voi tosissaan pitää emansipoituneena naisena, joka lähtee toteuttamaan itseään. Hänhän on äitinsä hylkäämä, mahdollisesti jopa hyväksikäytetty tyttö, joka nai vanhan miehen turvallisuuden takia. Ei ihme, että Irene on sekä tiedoiltaan että tunne-elämältään vajaa.

Eikä urbaanista Ilmaristakaan löydy Irenelle tukea tai tajunnan laajennusta, päinvastoin tämä on kahlitsevampi kuin maalainen Martti.

Monessa suhteessa – esimerkiksi naisen ja miehen kumppanuutta ja töiden samanarvoisuutta ajateltaessa – Kuivaniemen maaseutu onkin paljon modernimpi kuin 1950- ja 60-lukujen kaupunki.

(HS Kulttuuri 16.5.2004, Suvi Ahola: Maalta pois ja takaisin)

Sitä, että maaseudun katsotaan edustavan mennyttä maailmaa, voidaan pitää myös syynä maaseudun autioitumiselle.

Maaseudulta muuttavat pois erityisesti nuoret. Suuremmalle paikkakunnalle vetävät opiskelupaikka tai työ. Moni haluaa muutenkin kokeilla isompia ympyröitä.

- Nuorisokulttuuri on urbaania. Nuoret haluavat ulos omasta pienestä ympyrästään, joka tuntuu edustavan mennyttä maailmaa, sanoo professori Hannu Katajamäki Vaasan yliopistosta.

(Aamulehti 28.12.2003, Koti ja asuminen)

Oletus maaseudun ihmisten "jälkeenjääneisyydestä" suhteessa yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen kehitykseen ei läheskään aina tarkoita, että maaseutua pidettäisiin sen vuoksi luotaantyöntävänä paikkana. Päinvastoin, juuri se tekee maaseudusta kiehtovan toisen todellisuuden, tai pikemminkin ensimmäisen, alkuperäisen todellisuuden verrattuna kaupunkiyhteiskunnan ja urbaanien ihmisten oletettuun keinotekoisuuteen ja juurettomuuteen. Maalaiset edustavat siis eräänlaista alkuperäiskulttuuria.

Valokuvaaja-monitaiteilija Rax Rinnekankaan ja säveltäjä-muusikko Maria Kalaniemen yhteisteos hyödyntää monikielistä sanaleikkiä: Finlandia – Finlandia – Viimeinen maa. "Viimeisellä maalla" he tarkoittavat niitä alku-peräisiä suomalaisia, jotka yhä asuvat juurillaan, maaseudulla. Kirja ja musiikki ylistävätkin maaseutua, josta kaikki olemme viime kädessä tulleet ja jonne me kaikki viime kädessä haluamme palata, vähintään kesäksi.

(HS Kulttuuri 6.12.2003, Heikki Hellman: Kalaniemi Maria, Hako Pekka: Finlandia)

Kaiken kaikkiaan analyysi ei anna viitteitä siitä, että 2000-luvun mittaan olisi syntynyt kokonaan uusia tapoja ymmärtää, mitä maaseutu on. Tässä esitettyä tulkintaa maaseutukäsitteen kolmesta tilallisesta merkitysulottuvuudesta – kaupungin vastakohta, maa- ja metsätalousalue ja maisema – ei ole tietävästi esitetty aikaisemmin, mutta mikään niistä on tuskin uusi. Myös maaseudun määrittymisen epämoderniksi on hyvin vanha ja kansainvälinen teema.³ Mielikuvat maaseudun yhteisöllisyydestä, takapajuisuudesta ja pysähtyneisyydestä sekä sen asukkaiden ahdasmielisyydestä ja junttiudesta on nostettu esiin myös suomalaisissa tutkimuksissa (esim. Karvonen 2000; Kaunisto 2000; Kuisma & Haavisto 1995; Malmsten 2000; Rouhiainen 2004; Tani 1995). Näyttää siis siltä, että kaupunkien ulkopuolisten alueiden ja suomalaisen yhteiskunnan kokemista suurista muutoksista huolimatta maaseutukäsite ja maalla asuviin liitetyt mielikuvat ovat säilyneet entisellään.

³ Se löytyy jo esimerkiksi saksalaisen sosiologian klassikon Ferdinand Tönniesin (1855–1936) kirjoituksista. Modernin yhteiskunnan luonnetta ja organisaatiomuotoa (*Gesellschaft*) paremmin ilmentävään kaupunkiin verrattuna maaseutu ilmensi Tönniesille perinteistä, yhteisö-elämään perustuvaa yhteiskuntaa (*Gemeinschaft*) (ks. Alasuutari 2007, 206; Tönnies 1988).

4 Maaseutupuheen teemat

Entä millaisissa konteksteissa maaseutu tai jokin sen rinnakkaistermi ylipäättään tulee käyttöön eli mistä eri asioista puhutaan silloin, kun mainitaan maaseutu? Jotta voitiin vastata tähän kysymykseen, aineistoa katsottiin diskurssianalyttisestä näkökulmasta ja tehtiin typologia maaseutupuheen tyypeistä.

Analyysin mukaan tekstit, joissa käytetään termiä maaseutu, maakunta, haja-asutusalue tai syrjäseutu, käsittelevät yhtä tai useampaa viidestä eri teemasta. Ne ovat maaseutupolitiikka, tasa-arvotematikka, ympäristötematiikka, terveys ja hyvinvointi sekä taide- ja kulttuurikeskustelut. Teemat eivät ole siis toisensa pois sulkevia; yhdessä lehtijutussa voi esiintyä useampia näistä viidestä teemasta samanaikaisesti.

4.1 Maaseutupoliittinen puhe

Kaikkein yleisimmin termi maaseutu tai sen rinnakkaistermit esiintyvät lehtijutuissa, joissa ainakin yhtenä teemana on maaseutupoliittinen puhe. Tämä teema esiintyy yhteensä 64 prosentissa aineiston jutuista.

Maaseutupoliittisella puheella emme tarkoita tässä pelkästään sitä puhetta, joka käsittelee "virallista" hallinnollista maaseutupolitiikkaa esimerkiksi kommentoimalla siihen liittyviä asiakirjoja tai linjauksia. Sen sijaan viittaamme sillä laajaan joukkoon erilaisia keskusteluja, jotka voivat edustaa perinteistä maatalouspoliittista keskustelua, mutta kyse voi olla myös muunlaisista maaseudun kehittämistä koskevista kysymyksenasetteluista. Ne ovat itse asiassa pelkkää maatalouspolitiikkaa selvästi yleisempiä, sillä termi maatalous esiintyy vain 134:ssä eli 17 prosentissa lehtiaineiston kaikista jutuista. Aina ei ole kyse maatalouspolitiikasta, kun mainitaan termi maatalous, mutta maatalouspolitiikasta voidaan tuskin puhua mainitsematta kyseistä termiä.

Tähän teemaan kuuluvissa keskustelukonteksteissa maaseutu on jonkinlaisen kehittämisen kohde, kuten alla olevassa uutisessa.

Tampere tekee parhaillaan maaseutuohjelmaa, jossa määritellään maaseutualueen tulevaisuuden tavoitteet vuoteen 2020.

Tarkoitus on koostaa kaupungin ja maaseudun näkemys maaseutualueen mahdollisuuksista niin kaupungin osana kuin itsenäisenä toimijana. (...) Ohjelman tekijän, kaupungin maaseutus suunnittelijan Eeva Palmolahden mukaan aluetta ei ole aikaisemmin tarkasteltu kokonaisvaltaisesti. Sen mahdollisuuksia ei ole osattu täysin hyödyntää.

(Aamulehti 26.10.2009)

Maaseutupoliittisessa puheessa maaseutu voi olla kehittämisen kohteena eri tavoin eli sen kehittämiseksi esitetään erilaisia keinoja. Kohteena voi olla esimerkiksi maapohja, jonka voisi hyödyntää kaavoittamalla ja rakentamalla sille jotain. Otetaan esimerkiksi toimittaja Marja Salmelan selostus osallistumisestaan Sipoon Susihiihtoon.

Kun matka jatkui kohti Hemgårdia, talot harvenivat entisestään. Maaseutuidylli oli täydellinen.

Kuinka voi olla mahdollista, että osa metropolialueesta on voinut jäädä näin uinumaan? Miksi näin lähelle pääkaupunkia ja muita suuria kaupunkeja ei ole syntynyt omakotitalojen saarekkeita?

Täällähän olisi tilaa tuhansille pientalotonteille aivan lähellä moottoritietä. Kun tontteja saataisiin tarpeeksi tarjolle, niiden hinta pysyisi muuallakin metropolialueella kurissa.

(HS Kaupunki 12.3.2005: Marja Salmela: Susihiihdossa metropolialueella)

Yllä olevassa tekstissä harvaan asuttu maaseutumaisema kuvataan idylliksi, mutta samalla uinumaan jätetyksi. Uinumisella viitataan siihen, että maapohja on jätetty hyödyntämättä tonttimaana. Siten maaseutumaisema saa merkityssisältöä siitä, että se määritellään elävän ja hereillä olevan kaupungin vastakohtaksi tai siihen nähden kehittymättömäksi.

Toisaalta elinkeino- tai aluepoliittisen aloitteen ydin voi olla ehdotus erilaisista tuista, joiden avulla jokin muuten kannattamaton toiminta saadaan järjestettyä.

KUUSAMO Suomen Taksiliiton toimitusjohtajan Lauri Säynäjoen mielestä takseja pitäisi hyödyntää nykyistä tehokkaammin maaseudun julkisessa liikenteessä. Hänen mukaansa matkustajamäärät ovat monilla paikkakunnilla jo niin vähäiset, ettei perinteinen linja-autoliikenne enää kannata.

”Takseja on vielä kylässä kuin kylässä. Ne pystyvät tilauskeskusverkkonsa avulla muuntautumaan kutsuohjatuksi joukkoliikenteeksi, jossa lähtökohtana on liikennöinti vain silloin, kun yhteydelle ilmoittautuu matkustajia”, Säynäjoki sanoi Taksiliiton Oulun lääninyhdistyksen vuosikokouksessa Kuusamossa lauantaina.

Säynäjoki toivoikin, että lääninhallitusten ostoliikennemäärärahoja suunnattaisiin takseihin perustuvan verkon kehittämiseen.

(Kaleva 26.3.2000)

Kolarin Vt. kunnanjohtaja Jyrki Kenttälähdon mukaan kunnan voimavaroja suunnataan – siinä määrin kuin talous vain antaa myöten – yritystoiminnan kehittämiseen ja sitä kautta kunnan työllisyyden parantamiseen.

Raskaat muuttotappiovuodet ovat syöneet verotulopohjaa. Asukasluvun väheneminen on puolestaan johtanut valtionosuuksien supistumiseen. Ne merkitsevät yksin kuuden miljoonan markan lovea Kolarin talouteen.

Kenttälähti arvioikin, ettei pahasti miinuksella olevan vuosikatteen kääntäminen plusmerkkiseksi ole mahdollista ilman merkittävää harkinnan varaista avustusta.

(Kaleva 2.1.2000)

Yllä olevassa ensimmäisessä uutisessa valtion joukkoliikennetukea esitetään käytettäväksi siihen, että taksit toimivat tarvittaessa linja-autoina. Seuraavassa uutisessa taas kunnanjohtaja esittää, että valtio myöntää kunnalle harkinnanvaraista avustusta.

Ratkaisuksi maaseudun ongelmiin voidaan myös esittää uusien yrittäjien saamista puheena olevalle paikkakunnalle tai sitä, että jotkut jo paikkakunnalla asuvat ryhtyvät yrittäjiksi.

Malmin mukaan on kylän kannalta elintärkeää, että bussimatkat säilyvät sisäisten matkojen hintaisina ja että naapurikylässä säilyy koulu. Jos Terälähden koulu joutuu nuijan alle, käy lapsiperheen elämä Velaatassa liki mahdottomaksi.

Tyhjä keskusta jää taakse. Mieleen nousee kysymys, miten pieni kylä selviää yhteiskunnassa, jossa niin lehmiä kuin ihmisiäkin ajetaan koko ajan isompiin yksiköihin.

- Tarvitaan pelimannihenkeä ja kylähulluja. Tapahtumia, jotka tekevät Velaattaa tutuksi. Ja tarvitaan yrittäjä, joka herättää keskustan taas eloon.

Yrittäjä, kylähullu ja pelimanni. Ne pitävät pienen Velaatan kylän elossa.

(Aamulehti 7.1.2008)

Yrittäjyyttä pidetäänkin maaseutupoliitikkaa koskevissa puheissa ratkaisuna monenlaisiin haja-asutusalueiden ongelmiin. Tämä maaseutupoliittisesti keskeisenä pidetty keino näkyy myös valtiollisissa maaseutupoliittisissa asiakirjoissa. Esimerkiksi maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa vuodelta 2004 korostetaan, että maaseudun yrittäjyyttä ei tule katsoa vain taloudellisesti vaan myös sosiaalisesti.

Yrittäjyys edistää ja ylläpitää maaseudun toimivuutta asumisen ja elämisen ympäristönä. Tämä ei perustu vain työpaikkojen ja verotulojen syntyyn, vaan myös siihen, että yrittäjät ja yrittäjäperheet ovat tärkeä osa paikallisyhteisöjen sosiaalisia vuorovaikutusverkkoja. Niin taloudellisesti kuin sosiaalisestikin hyvin olennaista on se, että yrittäjät muodostavat laajasti ymmärrettyinä palvelujen tarjoajien verkoston, jota tarvitaan siinä missä tieverkostoa, viranomaisia tai infrastruktuuria. Esimerkiksi elintarvikkeiden vähittäismyynti, maatilatuotteiden suoramyynti, koneurakointi, maa-ainesten myynti ja jalostus, kuljetuspalvelut, koneiden ja laitteiden huolto ja korjaus, jalostetun puutavaran myynti, matkailun, vapaa-ajan kulttuuri- ja virkistystuotteet ovat kaikki palveluja, joita tarvitsevat ja haluavat niin yksityiset kansalaiset kuin toiset yrityksetkin.

(Maa- ja metsätalousministeriö 2004, 94)

Koska yrittäjät ovat lääke moneen ongelmaan, yrittäjyyden tukeminen nousee keskeiseen asemaan maaseutupolitiikkaa koskevissa puheissa. Siten yritystoiminnan ja yrittäjien määrän lisääminen maaseudulla kiertyy myös osittain edellä käsitellyyn teemaan eli valtiollisiin tukiin. Toisaalta suoran rahallisen tuen ohella esiin nostetaan muun muassa yrittäjyyskoulutus tai maaseudun yrittäjiä ja yrittäjyyttä koskevien mielikuvien muokkaaminen.

Maaseudun yrittäjyyden lisäämiseksi ja kilpailukyyn parantamiseksi yritysrahoitusta on lisätty kuluvalle EU:n ohjelmakaudella. Kaikki maaseudulla toimivat mikroyritykset toimialaan katsomatta voivat saada nyt tukea. (...) *Yrittäjyyskoulutusta vahvistetaan.* Mielikuvat yrittäjyydestä maaseudulla eivät usein vastaa nykytilaa, joten maaseutuyrittäjyyden mahdollisuuksista nyt ja tulevaisuudessa tarvitaan aktiivista tiedottamista. Maaseudun yrittäjyyttä edistetään myös yritysten sukupolven vaihdoksia helpottamalla; hallituksen päättämää perintö- ja lahjaveron keventämistä ryhdyttiin toteuttamaan vuoden 2008 alusta.

(Valtioneuvosto 2009)

Kun edellä kehittämisen kohteena mainittiin maapohja, jonka voi hyödyntää tekemällä siitä tonttimaata, yrittäjyyskoulutuksesta tai maaseutuyrittäjyyttä koskevien mielikuvien muokkaamisesta puhuttaessa toimenpiteiden kohteena on ihmisten mieli. Tällöin maaseutupolitiikan tavoitteena on siis tuottaa toimijoita, joilla on enemmän taitoa ja halua elää ja tehdä työtä maaseudulla.

4.2 Tasa-arvotematikka

Maaseudusta puhutaan myös kansalaisten tasa-arvoisuuden näkökulmasta. Tämä teema esiintyy 27 prosentissa aineiston jutuista. Tällöin keskustelun kohteena on esimerkiksi se, miten tasa-arvo eri puolilla maata ja haja-asutusalueilla asuvien keskuudessa toteutuu kaupunkilaisiin verrattuna. Tässä on esimerkki Aamulehdessä olleesta yleisönosastokirjoituksesta:

Maaseutu autoituu ja ruuhkasuomi painii työvoiman ja asuntojen puutteen sa. Onko meillä varaa ja tarpeellista maksaa syrjäseudulla asuvalle työtä haluavalle työttömälle ja avoimien työpaikkojen vieressä asuvalle työstä kiellettyvälle elämäntaiteilijalle samat yhteiskunnan tuet? Tehkää poliitikot koko Suomelle palvelus ja siirtäkää korttinsa näyttäneet elämäntaiteilijat yhteiskunnan maksamista asunnoista muuttotappiokuntien tyhjiin huoneistoihin ja näin vapautuviin tiloihin työtä haluavia. Toinen osapuoli saisi työtä ja toinen virikkeellisen ympäristön harrastuksilleen.

Yhteiskunnan kustannukset putoaisivat 50%, maaseutu ei autoituisi lisää ja työnantajat saisivat suomalaista työtä haluavaa työvoimaa.

(Aamulehti 31.08.2006, Mieli-pide)

Tasa-arvosta puhuminen kytkeytyy maaseutuun yleensä sitä kautta, että tekstissä nostetaan esille jokin ero kaupungin ja maaseudun elinolosuhteissa, ja tätä eroa tarkastellaan kansalaisten tai muiden toimijoiden välisen tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta. Tasa-arvo on yleisesti tunnustettu ja hyväksytty arvo, ja tasa-arvosta puhuttaessa puhujat yleensä myös esittää keinoja, joilla tasa-arvo toteutuisi nykyistä paremmin. Esimerkiksi alla olevassa tekstissä esitetään tasa-arvoon vetoamalla muutoksia suomalaiseen alkoholipolitiikkaan, joka on järjestetty Alkon vähittäismyyntimonopolin varaan.

Viinin laajempaa myyntiä voi perustella myös tasa-arvolla. Onko tosiaan niin, että juomien saatavuutta pitää rajoittaa maaseudulla, mutta ei kaupungeissa? Lähikauppaan voi olla haja-asutusalueella matkaa kilometri pari, Alkoon kymmeniä kilometrejä.

Tasa-arvon ongelma on lisäksi se, että suomalaiset viinitilat saavat myydä "viinejään" suoraan, mutta ulkomaiset viinitilat vain Alkon kautta. Jos viinit tulisivat kaupan hyllylle, tämä ulkomaisia tuottajia syrjivä käytäntö purkautuisi.

(HS Pääkirjoitus 19.1.2005)

Useimmiten tasa-arvopuhe maaseudusta puhuttaessa nousee esille silloin, kun erilaisten palveluiden saatavuus maaseudulla halutaan turvata vetoamalla siihen, että kaikilla kansalaisilla on oikeus tiettyihin palveluihin ja että niiden saatavuus täytyy taata julkisen vallan tuen avulla. Tästä on kyse myös seuraavassa näytteessä.

Kehnosti hoidettu aluepolitiikka on Jäätteenmäen mielestä yksi Suomen polttavimpia ongelmia.

- Ihmisten kasaantuminen pääkaupunkiseudulle ei ole mikään välttämättömyys.

Poliittisilla päätöksillä voidaan vaikuttaa tilanteeseen, jos niin vain halutaan. Lipposen hallitus ei ole niin tehnyt, tiistaina Tampereella ja Ylöjärvellä puhe- ja keskustelutilaisuuksissa käväissyt Jäätteenmäki sanoi.

Keskustan eduskuntaryhmä on toistuvasti moittinut maan hallitusta aluepolitiikan huonosta hoidosta.

- Minä en näe vastakkaisina asioina esimerkiksi Tampereen ja Mäntän kehittymistä. Suomalaisen yhteiskunnan täytyy toimia niin, että myös maaseudun palvelut turvataan ja ihmiset voivat asua siellä missä haluavat.

(Aamulehti 3.4.2002)

Tasa-arvo on aineistossa yleensä premissi, jota käytetään perusteluna maaseutupolitiikkaan kantaa ottavissa kirjoituksissa. Siten tasa-arvopuhe ja maaseutupoliittinen puhe nivoutuvat usein yhteen, kuten seuraavassa näytteessä:

Palkansaajajärjestö Pardian mielestä alueellistamisella on vain vähän myönteisiä vaikutuksia maakuntiin. Järjestön mukaan valtionhallinto on tosiasiaassa häviämässä maaseudulta ja asutuskeskusten ulkopuolelta.

”Maakuntien palvelut heikkenevät ja alueiden luontaiset työpaikat siellä asuville ihmisille häviävät. Nämä alueille hajasijoitetut työpaikat ovat vain keinotekoista alueiden hyvittelyä”, sanoi Pardian puheenjohtaja Antti Palola lauantaina Rovaniemellä.

Hän muistuttaa, että valtion väen vähentäminen aiheuttaa kohtuutonta kuorimitusta myös henkilöstölle, joka tuottaa palveluja yhä vähemmällä väellä, kun tuottavuusohjelman henkilöstövähennykset purevat valtion työpaikoilla.

(HS Kotimaa 14.6.2009)

4.3 Ympäristötematiikka

Ympäristöön liittyvät kysymykset ovat yksi laaja teema, jonka yhteydessä maaseutu tulee puheeksi. Teema esiintyy 21 prosentissa aineiston lehtiteksteistä. Kyse voi olla klassisesti ympäristöpolitiikasta, mutta myös esimerkiksi lähiruusta, jota esitetään maaseutumatkailun ja maaseudun elinkeinojen valttikortiksi.

Toivasen mielestä suomalaisten pitäisi älytä hyödyntää lähiruokaa matkailussa. Suomessa on sitä mitä väenpaljoudessa elävät ja aurinkorantoihin kyllästyneet eurooppalaiset haluavat: tilaa ja hiljaisuutta. Matkailija pettyy pahasti, jos hänelle tarjotaan täällä mukamas-ranskalaista ruokaa tai texmexiä, kun hän haluaisi paikallista ruokaa.

”Suurten hotelliketjujen ravintolat pitäisi saada lähiruoan puolelle.”

(Kaleva 1.9.2001)

2000-luvun loppua kohti on myös yleistynyt keskustelu siitä, miten liikenteen päästöt rasittavat ympäristöä. Tästä näkökulmasta maaseudulla asumista ja sieltä kaupungissa töissä käymistä voidaan pitää ongelmallisena. Toisaalta yksityisautoilua voidaan pitää erityisen tuomittavana tiheään rakennetuilla kaupunkialueilla, joissa joukkoliikennepalvelut ovat parhaimmat.

Etenkin työmatkat lisääntyvät, koska kaupunkirakenne on hajonnut. Ison osan kaikista matkoista muodostavat vähemmistön pitkät työmatkat vaikkapa Helsingin liepeillä.

Taloustieteilijät puhuvat ruuhkaan perustuvasta hinnoittelusta. Ministeriössä ei ole innostuttu ruuhkatulleihin, mutta tulevaisuudessa autolla ajamista voitaisiin velottaa ajan ja paikan perusteella.

Ajaminen ruuhka-aikoina Helsingissä maksaisi enemmän kuin maaseudulla, jossa tietä riittää.

(HS 1.10.2006)

Ilmastonmuutokseen liittyvät keskustelut ovat myös osaltaan vaikuttaneet ympäristötematiikan esille nousemiseen ja niihin tapoihin, joilla maaseudusta puhutaan. Eri toimintojen, esimerkiksi ruoan tuotantotapojen ja -paikkojen arvioiminen siltä kannalta, miten paljon tai vähän hiilidioksidia sitä kautta vapautuu ilmakehään, tuottaa aivan uuden suuntaisia arvoasetelmia ja moraalisia kannanottoja. Nämä teemat ovat esillä varsinkin nuorille suunnatuissa medioissa.

On tietoja, jotka kuultuaan maailmaa on vaikea nähdä samoin kuin ennen. Yksi niistä on tämä: Maailman karjatalous tuottaa enemmän kasvihuonekaasuja kuin liikenne. Tieto kävi ilmi YK:n maatalous- ja elintarvikejärjestö FAO:n raportista vuonna 2006.

Eikä se suinkaan ole ainoa viime aikoina ilmoille pölähtänyt, pihviä parjaava tosiasia. Lihan, maidon ja kananmunien syntilistä on pitkä:

Karjatalous tuottaa 36 prosenttia ihmisen aiheuttamista metaanipäästöistä. Metaani on 23 kertaa hiilidioksidia voimakkaampi kasvihuonekaasu, jota syntyy sekä märehitijöiden ruuansulatuksessa että eläinten lannasta. Yksi lehmä röyhtäilee päivässä ilmoille helposti 250 litraa metaania.

Karjatalous tuottaa myös yhdeksän prosenttia ihmisen aiheuttamista hiilidioksidipäästöistä. Eläinten laitumien ja rehupeltojen tieltä kaadetaan metsiä, jotka muutoin imisivät hiilidioksidia.

(...)

Lähiruuan ekologisuus on viime aikoina alkanut paljastua myytiksi ainakin ruuan tuottamien hiilidioksidipäästöjen näkökulmasta.

Uudessa-Seelannissa Lincolnin yliopiston tutkijat laskivat vuonna 2006, että Uudessa-Seelannissa kasvatettu ja Britanniaan laivattu lammas kulutti vain neljänneksen brittilämpään kuluttamasta energiasta ja aiheutti selvästi vähemmän hiilidioksidipäästöjä, koska Uudessa-Seelannissa laitumia täytyy lannoittaa huomattavasti vähemmän kuin Britanniassa.

Brittitutkijat taas ovat todenneet, että vihreiden papujen lennättäminen Eurooppaan Keniasta on ympäristölle ystävällisempää kuin papujen kasvataminen Britanniassa. Keniassa kun maatilat ovat pieniä, traktoreiden käyttö vähäistä ja lannoite miltei aina lantaa. Samoin Hollannissa lämmitetyssä kasvihuoneessa kasvatettujen ruusujen hiilidioksidijalanjälki on jopa kuusi kertaa suurempi kuin Keniasta lennätettyjen. Amerikkalaistutkijat puolestaan laskivat, että newyorkilaisten on vihreämpää juoda Ranskasta laivattua viiniä kuin kalifornialaista, rekoilla rahdattua viiniä.

(Image 4/2008: Lihan himo)

Ympäristökysymyksiin ja ympäristöpolitiikkaan liittyvät keskusteluteemat nivoutuvat usein yhteen maaseutupolitiikan kanssa. Ympäristövaikutusten perusteella maataloustuotantoa ja maaseudulla asumista voidaan sekä kritisoida että puolustaa.

Muun muassa pääministeri Matti Vanhasen liputtama Nurmijärvi-malli voi olla yksi ratkaisu Suomen hiilidioksidipäästöjen vähentämiseen.

”Maaseutu ja haja-asutusalueet voisivat toimia hajautetun energiantuotannon osana paljon nykyistä paremmin. Maaseudulla on paljon kaupunkia paremmat resurssit ja mahdollisuudet käyttää uusiutuvia energiamuotoja, kuten bioenergiaa. Tätä mahdollisuutta on tutkittu todella vähän”, sanoo tutkimuspäällikkö Jyri Seppälä Suomen ympäristökeskuksesta.

Riippuvaisuus yksityisautoilusta maaseudulla on kuitenkin hankalasti muutettava asia. Liikkumisesta pitää Seppälän mukaan tehdä mahdollisimman päästötöntä.

”Autot voisivat kulkea karjanlannasta tuotetulla biokaasulla, tai sähköllä, joka tehdään maaseudulla uusiutuvilla energialähteillä”, Seppälä sanoo.

(Vihreä lanka 6.11.2009)

Salzburgissa pidetyssä EU-seminaarissa pohdittiin, mitä maaseutupolitiikalla on saatu aikaan ja miten rahaa käytetään vuoden 2006 jälkeen, jolloin EU:n nykyinen budjettikausi päättyy.

Nykyistä budjettia tehtäessä sovittiin, että perinteisistä tuotantoon ja markkinahintoihin sidotuista maataloustuista siirrytään pikkuhiljaa maaseudun kehittämiseen, esimerkiksi ympäristön ja eläinten hyvinvointia ja ruuan laatua parantavien investointien tukemiseen.

(Aamulehti 21.11.2003)

Katsottaessa asioita viileästi, ilman biohuumaa, havaitaankin, että elintarviketuotannon osalta geenimuuntelusta vapaat tuotteet ja tuotantomaat ovat nyt laatumerkkejä, joita kuluttaja arvostaa.

Markkinalähtöisesti ajatellen nyt tulee unohtaa katteettomat optiot ja suunnata panostukset geenimuuntelusta vapaan, puhtaan ja luonnonmukaisen elintarviketuotantoketjun luomiseen.

(HS Mieli-pide 17.8.2000)

4.4 Terveys ja hyvinvointi

Maaseudusta puhutaan myös teksteissä, joissa teemana on tavalla tai toisella terveys ja hyvinvointi. Teema esiintyy 20 prosentissa aineiston teksteistä. Tämäkin on moniulotteinen teema; se kattaa erilaisia tapoja, jolla maaseutua asuinpaikkana arvioidaan terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Tämä voi liittyä esimerkiksi siihen, mitä haasteita maaseutu asettaa ikäihmisille tai miten hyvinvoivia maaseudulla asuvat ovat, kuten seuraavissa esimerkeissä.

KUUSAMO Haja-asutusalueiden ikäihmisten omatoimista elämää halutaan edistää toukokuussa alkaneella Oulunkaaren seutukunnan kuntien ja Oulun salon kunnan kaksivuotisella yhteishankkeella.

Tarkoituksena on selvittää ympäristön erityishaasteet ikäihmisille ja luoda heille pärjäämisen malli yhteistyössä kyläläisten ja muiden sidosryhmien kanssa.

(Kaleva 31.8.2003)

Mitä voisi sanoa maaseudun miehen elämästä? Että se on synkkää ja ikävää, EU ja pimeä syksy painavat päälle ja lohtu löytyy viinapullosta? Ei se tuollaista ole, naurahtaa aiheesta väitöskirjan tehnyt Harri Jokiranta.

- On se elämä välillä synkkää ja raskasta, välillä otetaan viinaakin, mutta saamani kuva rikkoo aika hyvin stereotyyppisen yleistävän ymmärryksen maaseudun miehestä, hän sanoo.

Hänen sosiaalityön alaan kuuluva väitöskirjansa Se on miehen elämää – Maaseudulla asuvia miehiä elämäänsä kertomassa tarkastetaan perjantaina Tampereen yliopistossa.

(Aamulehti 5.12.2003)

Vaikka maaseudun perinteinen maine terveellisenä elinympäristönä voidaan kyseenalaistaa, on tyypillistä että terveellisyys, kuten rauha ja hiljaisuus, nostetaan maaseudun vahvuudeksi. Sen perusteella voidaan esimerkiksi vaatia, että jokin osa maaseutua suojellaan, niin että myös kaupunkilaiset voivat kokea luonnonrauhan.

Hiljaisuuden arvo alkaa olla niin suuri, että hiljaisten alueiden suojelu on tulososaksi maankäytön suunnittelua. Suojelemalla hiljaiset alueet kaavalla kasvavalle kaupunkiväestölle taataan mahdollisuus kokea luonnonrauha. (...) Alle 35 desibelin alueita pidetään jo syvän hiljaisuuden alueina. Jos melutaso päivällä alittaa keskimäärin 30 desibeliä, on täysin hiljaista.

Jos maakuntakaavassa haluttaisiin osoittaa hiljaiset alueet, ne löytyisivät näiltä alle 35 desibelin alueilta. Lisäksi hiljaiseksi alueeksi pääsy edellyttäisi vähintään viiden neliökilometrin kokoa ja maa-ainesten ottoalueiden, moottoriturheilun alueiden ja ampumaratojen melun sulkemista pois.

(HS Kaupunki 15.1.2007)

Maaseudun terveellisyydellä voidaan myös perustella erilaisia yhteiskuntapoliittisia päätöksiä tai vastustaa kehityslinjoja, jotka uhkaavat tehdä maaseudusta vähemmän terveellisen.

Useimmissa tapauksissa kyläläiset taistelevat viimeiseen pisaraan koulunsa henkiinjäämisestä.

Osa heistä on jopa muuttanut kuntaan saadakseen lapsensa kyläkouluun. Suurin maaseudulle muutosta kiinnostuneiden ryhmä ovat nuoret lapsiperheet.

Yksi vaikutin on nimenomaan kyläkoulut vastakohtana kaupungin suurille, rauhattomille kouluille.

Huomatkaa hyvät kunnanisät, että kyläkoulut ovat teille markkinointivaltti. Jos haluatte lapsiperheiden muuttavan kuntaanne, nostakaa kyläkoulut kunniaan.

Luokaa kunnastanne paikka, jossa perheet viihtyvät ja kasvattavat lapsistaan kunnan myötävaikutuksella tasapainoisia aikuisia. Kyläkoulujen säilyttäminen on yksi askel sillä tiellä.

(HS Mielipide 14.12.2004)

Pöhöttyvä ja kansainvälisiin metropoleihin itseään vertaava pääkaupunki on taakka muulle Suomelle, tuulettaa Matti Mäkelä

Maalta kajahtaa! Jokin aika sitten pääministeri Matti Vanhanen uskaltautui tokaisemaan, että lapsia on parempi kasvattaa väljällä maaseudulla kuin ahtaassa kaupungissa.

Helsingissä hätkähdettiin. Kuka nyt haluaisi viedä lapsensa tyhjentyville ja henkisesti pimeille syrjäseuduille! Urbaaneilta mielipidevaikuttajilta riitti Vanhaselle vain vähän sympatiaa.

(Aamulehti 18.09.2004, Kulttuuri)

4.5 Taide- ja kulttuurikeskustelut

Maaseudusta puhutaan myös taide- ja kulttuurikeskustelujen yhteydessä. Tämä konteksti maaseutumaininnalle löytyy reilusta 15 prosentista aineiston teksteistä. Tyypillisesti kyse on jonkin kulttuuritapahtuman tai taideteoksen, kuten teatteriesityksen tai romaanin arvostelusta. Kun näissä yhteyksissä puhe on maaseudusta, usein teemana on maaseudun autioituminen ja sitä kautta huoli maaseudun tulevaisuudesta ihmisten elinympäristönä.

Kyläparin myllyteatteri Kiteen Potoskavaarassa esittää Kivenpyörittäjän kylää Tarja Jäniksen ohjauksessa. Heikki Turusen teos on kirjana ja elokuvana tuttu, mutta kesäteatterinäytelmänä hiukan harvinaisempi. (...) Kivenpyörittäjän kylä kertoo maaseudun autioitumisesta ja kaihosta omille juurille. Jänis itse haluaisi ohjaajana antaa toivonkipinän, ettei kaikki ole vielä maaseudulakaan mennyttä.

– Minun näkökulmani on sellainen hieman utopistinen. Haluaisin itse ohjaajana olla maaseudun puolestapuhuja autioitumista vastaan.

(Karjalainen 19.6.2007)

Bluesin käsikirjoituksen tarina on tilattu näyttelijä Markku Toikalta. Nuoret näyttelijät puolestaan kirjoittivat itse kohtauksia ja tilanteita, joista Toikka sitten muokkasi lopullisen version. (...)

Ristijärvi Blues on teeskentelemätön koruton tarina, joka vertauskuvallisella tasollaan toimii hyvin puolustuspuheena maaseudun autioitumista vastaan. Käyttökäsitin se toimii pienin muutoksin minä tahansa maaltapaosta kärsivän paikkakunnan bluesina.

(Kaleva 5.10.2000)

Kun tällaisissa taide- ja kulttuurikeskustelujen yhteyksissä puhutaan maaseudusta, usein maaseudun ihmisten ja maaseutuelämän esitetään heijastavan alkuperäisistä, todellista suomalaisuutta. Nostalginen kaipuu maaseudulle tai aikaan, jolloin maaseutu oli vielä elinvoimainen, esitetään kaipuuna juurille. Maalta kaupunkiin muuttaneiden osalta sen voi ymmärtää tarkoittavan yksinkertaisesti kaipuuta lapsuuden maisemiin ja miljööseen, mutta metaforinen puhe juurista on laajempi käsite. Suomalaisen kulttuurin esitetään olevan puhtaimmillaan juuri maaseudun ihmisten elämässä.

Kristian Smeds on tunnettu taipumuksestaan tavoitella jotakin hyvin suomalaista. Tämä tematiikka on selkeästi esillä Teatteri Väkipahvan toteutuksessakin. Sen lisäksi, että lavastus on hyvin yksinkertainen, siinä on esillä paljon suomalaisen, sodanjälkeisen maaseudun merkkejä. Maitotonkat, punaisella tikkipeitteellä verhottu putkisänky ja tikkuisista laudoista koottu sermi tuovat ankeuden ja toivon jostakin muusta, paremmasta, melkein käsinkosketeltavan todelliseksi.

(Karjalainen 19.6.2007)

- Pidin Orvokki Aution romaaneja erittäin hyvinä luettuani ne jo heti ilmestymisen jälkeen. Niissä on herkullista ja nerokasta dialogia. Orvokki Autio ehdotti minulle kirjojen filmaamista ja taisin ensimmäiseksi sanoa, etten osaa, kertoo ohjaaja Timo Bergholm.
- Vaikka olenkin kolmannen polven helsinkiläinen, uskalsin ryhtyä työhön, koska Aution romaani ei ole maaseutukuvaus, vaan ihmissuhdedraama. Tämä ei ole pohjalainenkaan tarina, vaan perin suomalainen. Sinne se nelikko sulkeutuu taloonsa, eikä kukaan saa nähdä heidän katastrofejaan. Kaikesta vaietaan.

(HS 11.11.2000)

Taide- ja kulttuurikeskusteluissa maaseutua voidaan tarkastella myös esteettisten arvojen näkökulmasta. Tässäkin katsannossa maaseutu edustaa perinteitä ja menneisyyttä, jonka häviämisestä kannetaan huolta. Niinpä kotimaisen ruoantuotannon säilyttämistä voidaan perustella sillä, että siten perinnemaisemat säilyvät myös tulevien sukupolvien ihailtavina.

- Ruoantuotannossa maaseutumaisema säilyy ja kehittyy luontevimmin. Meillä pitäisi olla eläviä näytteitä erilaisista viljelymaisemista, ettei tarvitsisi ranskalaisten tapaan pohtia mahdollisuutta näyttää junamatkustajille perinnemaisemia kuvina.

Näin arvioi MTK:n toiminnanjohtaja Paavo Mäkinen tiistaina Lepaalla, missä alkoi kansainvälinen pellon estetiikkaa pohtiva konferenssi. Sen järjestävät MTK, Maaseudun Sivistysliitto ja Joensuun yliopisto sekä Hämeen ammatti-korkeakoulu.

Konferenssi on viides sarjassa, jossa eri alojen asiantuntijat perehtyvät maaseudun kauneusarvoihin.

(Aamulehti 06.08.2003 , Kotimaa)

Taide- ja kulttuurikontekstissa maaseutu voidaan esittää myös luovuudelle otolliseksi rauhalliseksi ympäristöksi. Kulttuurin tekemisen kannalta se esittäytyy kuitenkin enemmän kohteena, saavana osapuolena kuin paikkana, josta kulttuuria tuotaisiin kaupunkiin. Tässä kontekstissa taide voi saada kulttuuripoliittisen perustelunsa siitä, että se on sosiaalitoimeen verrattavissa oleva julkinen palvelu, jolla maaseudusta tehdään vireä ja sen ihmisiä autetaan henkisesti.

”Routa pyrkii tanssin tuotantoyhtiön suuntaan samaan tapaan kuin Zodiak Helsingissä. Eli tulevaisuudessa jos joku haluaa pääkaupunkiseudulta kolmeksi kuukaudeksi maaseudun rauhaan tekemään tanssiteosta, niin terve-tuloa!” Saastamoinen visioi.

Takana on ajatus tarjota mahdollisimman monipuolista ja erilaisten tekijöiden taiteellisia näkemyksiä.

”Itse yhä uskon samaan kuin pari vuotta sitten eli vireä kulttuurielämä on pienten kuntien vetovoimalle ja elinmahdollisuuksille ehdottoman tärkeää. Vähintään yhtä merkityksellistä kuin kunnossa oleva sosiaalitoimi.”

(HS Kulttuuri 22.4.2005)

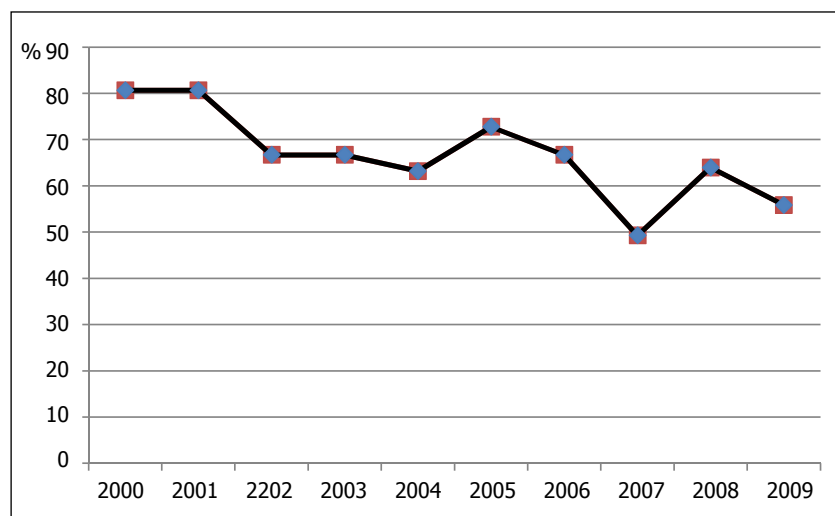
5 Maaseutupuheen kehitystrendit 2000-luvulla

Kun tässä tutkimuksessa aineistona on lehtiartikkeleita vuodesta 2000 vuoteen 2009, ajallinen jänne on siinä määrin lyhyt, että on arveluttavaa sanoa mitään varmaa ajallisesta muutoksesta sen suhteen, missä konteksteissa ja miten maaseudusta puhutaan. Tämän tutkimuksen kaltaisessa puhetapoja koskevassa laadullisessa tutkimuksessa ei yleensä ole viisasta luottaa kovin paljon tilastollisiin muutoksiin, vaan johtopäätökset ajallisista muutoksista perustuvat enemmänkin siihen, että ajan mittaan syntyy kokonaan uusia, aiemmin tuntemattomia puhetapoja. Vastavasti voi olla, että jotkut toiset puhetavat jäävät kokonaan pois käytöstä, olkoonkin että ainakin keskipitkällä aikavälillä diskurssit tyypillisesti ”sedimentoituvat”: uusia syntyy mutta entiset eivät häviä (Alasuutari 1996; Talja 1998). Tämänkaltaisista kehityslinjoista voi kuitenkin puhua vasta, jos aikajänne on useita vuosikymmeniä.

Tilastollinen analyysi tämän tutkimuksen aineistosta tuo kuitenkin selvästi esille yhden kehityslinjan. Kun nimittäin katsotaan sitä, miten suuressa osassa aineiston teksteistä esiintyy jokin edellä käsitellyistä viidestä teemasta, voidaan nähdä että maaseutupoliittisen puheen osuus pienenee 2000-luvun loppua kohti tultaessa. Kuten taulukko 1 osoittaa, maaseutupoliittisia näkökohtia sisältävien lehtitekstien osuus kaikista aineistoon osuneista teksteistä oli 2000-luvun alussa 80 prosenttia, mutta laski vuoteen 2009 mennessä 50-60 prosentin tienoille. Lasku ei toki ole suoraviivaista, vaan maaseutupolitiikan yleisyydessä voi nähdä aaltoilua vuodesta toiseen. Silti kehityslinja on ollut selvästi laskeva.

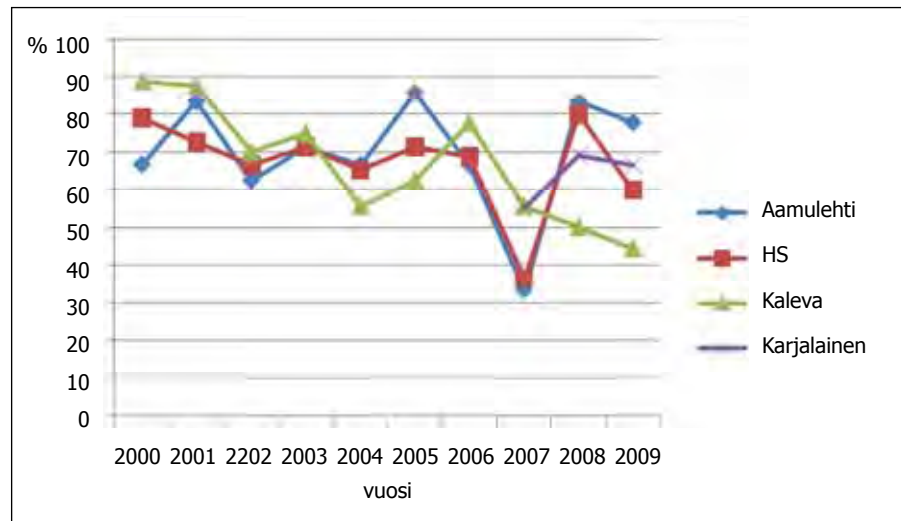
Samanaikaisesti tämän kehityslinjan kanssa maaseutumainintojen absoluuttinen määrä lehdissä laskee. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa oli vuonna 2000 yhteensä 1159 maaseutumainintaa, kun taas vuonna 2009 niitä oli enää 641. Maaseutupuheen määrä siis lähes puolittui kymmenessä vuodessa.

Taulukko 1. Maaseutupoliittisen puheen esiintyminen maaseudusta puhuttaessa (%).

Kun tarkastellaan eriytetysti pääasiallisia aineistolähteitä eli neljää sanomalehteä, osoittautuu että niissä kaikissa on tapahtunut maaseutupolitiikan yleisyyden suhteen jotakuinkin samanlainen kehitys (ks. Taulukko 2). Karjalaisen osalta ei tosin ole käytettävissä kuin vuodet 2007–2009, mutta kyseisten vuosien kehitys noudattaa samaa mallia kuin Helsingin Sanomat ja Aamulehti. Kaleva kehityslinja on sikäli erilainen, että kun muissa lehdissä vuonna 2007 maaseutupolitiikan osuus on alimmillaan noustakseen sitten taas hieman ylemmälle tasolle, Kalevassa aleneva linja jatkuu sellaisenaan myös vuoden 2007 jälkeen.

Taulukko 2. Maaseutupoliittisen puheen esiintyminen maaseudusta puhuttaessa eri sanomalehdissä (%).

Havaittu yleinen trendi toteutuu siis jokseenkin samanlaisena eri lehdissä. Siksi ei ole luultavaa, että syynä olisi jonkinlainen otannan vinous. Minkään muun yksittäisen maaseutupuheen teeman yleistyminen ei myöskään selitä havaittua ilmiötä. Näyttää yksinkertaisesti siltä, että 2000-luvun loppua kohti kuljettaessa kiinnostus maaseutua kohtaan vähenee samalla kun maaseudusta puhumisen kontekstit monipuolistuvat. Vuosikymmenen alkupuolella mediassa puhuttiin maaseudusta usein maaseutupolitiikan kontekstissa, ja muutkin maaseudusta puhumisen teemat johdattivat puheen samalla myös maaseutupoliittisiin näkökohtiin. Vuosikymmen loppupuolella esiintyi sen sijaan kasvavassa määrin muunlaista puhetta maaseudusta. Esiin nousivat niin ympäristökysymykset, tasa-arvo kuin terveys- ja hyvinvointiinkin teemoina, joiden yhteydessä tuli puhe maaseudusta. Nämä teemat saattoivat esiintyä yksinään tai eri tavoin yhteen nivoutuneina. Myös taide- ja kulttuurikeskustelujen yhteydessä esiintyvien maaseutumainintojen osuus kasvoi 2000-luvun loppua kohti tultaessa; kaikkein selvimmin tämä kehityslinja näkyy Kalevassa.

Maaseutupoliittisia näkökohtia sisältämättömän maaseutumaininnan konteksti olla vaikkapa juttu siitä, että D-vitamiini on elämän eliksiiri ja että sen saannin suhteen tilanne on maaseudulla parempi kuin kaupungissa (Kaleva 20.9.2008) tai juttu Sortavalassa sijaitsevasta G.J. Winterin huvilasta, jonka sen omistaja rakennutti maaseutuasunnokseen (Kaleva 30.8.2009). Kontekstin maaseutupuheelle voi tarjota myös juttu siitä, millaisia mielikuvia Helsingistä esiintyy muualla Suomessa.

Helsinki-tutkija Laura Kolben käytös ylittää ihmisen käsityskyvyn. Ikänsä kaupungissa asunut ja sitä tutkinut Kolbe nousi viime vuonna kaupunginvaltuustoon keskustapuolueen listoilta.

Mitä ihmettä urbaanin eurooppalaisuuden intohimoinen puolestapuhuja tekee Helsingin-vihaajien ydinjoukossa?

”Inhoan stereotyyppioita ja konventionaalista ajattelua. Haluan avata uusia näkökulmia, jotta kaupunki selviää murroksesta. Mitä mieltä olisi mennä puhumaan urbaanin puolesta vaikkapa vihreiden joukkoon?” Kolbe perustelee.

Hänen mukaansa Suomen vahva maakunnallisuus on tuottanut käsityksen, jonka mukaan Helsinki on muu-Suomen nahkaan pesiytynyt syöpäläinen.

Avoimeen Helsinki-vihaan törmää mm. eduskunnassa.

”Maakuntien vahvat miehet vetävät kotiinpäin, mutta helsinkiläiset eivät vedä mihinkään. Helsinkiin ei ole panostettu, kuten kasvavaan metropoliin pitäisi.”

(HS 17.9.2005)

Aineisto näyttää siis antavan tukea oletukselle, jonka mukaan julkisuudessa esiintyvä maaseutupuhe on muuttunut 2000-luvulla. Viittauksia maaseutuun on aikaisempaa vähemmän, ja maaseutupuhe kumpuaa aikaisempaa harvemmin pyrkimyksistä kehittää väestökadosta, hupenevista palveluista tai maatalouden ongelmista kärsivää maaseutua tai ottaa kantaa tällaisiin pyrkimyksiin. Koko aineistosta löytyy esimerkiksi yksi ainoa maininta ennen yleisesti hyväksyttynä lähtökohtana toisteltuun periaatteeseen, että koko maan tulee säilyä asuttuna, ja sekin maininta on kriittinen:

Jukka Pirttijoki tunnetaan suorasanaisena miehenä, jonka suun moni poliitikko ja maaherrakin olisi halunnut tukkia. (...) Juhlapuheille elävästä maaseudusta

hän tyytyy hymähtämään.

”Vain ne, jotka eivät asu täällä, voivat hehkuttaa maaseudun säilyttämisestä asuttuna. Heidän mielestään maaseudun pitää säilyä asuttuna, että tänne olisi kiva tulla. Vallitsevia realiteetteja on ulkopuolisten vaikea ymmärtää. Lentiiran kaltaisia syrjäkyliä ei voi säilyttää asuttuina, sillä ne ovat käytännössä jo asumattomia. Suurin osa asukkaista on vanhuus- tai sairauseläkkeellä tai työttömänä. Vain jokunen työpaikka on enää jäljellä.”

Rajan paimen muistuttaa, etteivät edes uudet työpaikat pelastaisi kylää.

”Eivät ne tulisi tälle kylälle ja tälle väestölle. Vartiuksen raja-asetmallakin on yli sata vakinaista työntekijää, mutta alle kymmenen asuu Lenttirassa. Vartiuksessa käydään töissä kauempaa Kuhmon keskustasta, Kajaanista ja Suomussalmelta.”

(Kaleva 2.1.2003)

Maaseutupoliittisen puheen määrän vaihtelut näyttävät riippuvan myös päivänpolitiikasta ja lehtien toimituksellisesta linjasta. Niinpä väliaikaisesti kasvanut kiinnostus maaseutupolitiikkaa kohtaan Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa ja Karjalaisessa vuonna 2008 johtuu ilmeisesti kyseisenä vuonna pidetyistä kunnallisvaaleista, jolloin myös syrjäseutujen ja maaseutukuntien kehittäminen nostettiin yleisemmin puheenaiheeksi.

Se, että kunnallisvaalit eivät näkyneet oululaisessa Kalevassa, jossa laskeva kiinnostus maaseutupolitiikkaa kohtaan jatkui koko 2000-luvun, johtunee toimintastrategian muutoksista. Kyseisenä aikana Oulun seutu on vakiinnuttanut ja vahvistanut asemaansa yhtenä Suomen kasvukeskuksista, jonka talous nojaa ennen kaikkea tieto- ja viestintätekniikan tutkimukseen, kehitykseen ja tuotantoon. Kalevan päätoimittajana vuodesta 2001 vuoden 2009 alkuun toimineen Risto Uimosen mukaan hänen aikanaan toimituksellisessa linjassa haluttiin panostaa kaupunkilaislukijoihin, joita valtaosa lehden tilaajakunnasta on. Kalevalle oli hänen mukaansa myös tärkeää profiloitua valtakunnallisesti huomionarvoisena foorumina, ei vain maakuntalehtenä.⁴ Maaseutupoliitiikan heikentyneeseen näkyvyyteen Kalevan sivuilla on todennäköisesti vaikuttanut myös se, että lehden aluetoimittajien ja aluetoimitusten määrää on supistettu. Esimerkiksi vuonna 2009 Kaleva lakkautti Helsingin, Kajaanin ja Rovaniemen aluetoimituksensa (yle.fi 13.05.2009). Samana vuonna aloitettiin myös yhteistoimintaneuvottelut koko lehden toimittajakunnan supistamiseksi (HS 26.8.2009).

⁴ Puhelinhaastattelu 21.12.2010.

6 Maaseudun muuttuvat mielikuvat

Tässä artikkelissa olemme käsitelleet media-aineiston empiirisen analyysin kautta sitä, mitä kaikkea maaseutu tarkoittaa eri puheyhteysissä ja missä konteksteissa maaseudusta puhutaan 2000-luvun Suomessa. Vaikka kaikilla aineistoilla on omat rajoitteensa, uskoaksemme tässä käsitelty laaja aineisto antaa varsin kattavan kokonaiskuvan siitä, millaisten pääteemojen tai tavanomaisten argumentaatorakenteiden yhteydessä suomalaisessa julkisuudessa puhutaan maaseudusta ja millaisia muutoksia maaseutupuheessa on tänä aikana tapahtunut.

Tarkastelu osoittaa, että maaseudun käsitettä määrittää sen konkreettisissa käyttöyhteyksissä kolme pääasiallista merkitysulottuvuutta. Ensinnäkin sillä viitataan tietynlaiseen maisemaan. Siihen kuuluu ehkä enemmän luonnonmaisemaksi ymmärretyn metsän ohella peltoa tai niittyä, mutta vain kohtuullisessa määrin taloja. Tällaisia ”maaseutumaisia” maisemia löytyy myös kaupunkialueelta. Toiseksi maaseutukäsite voi viitata alueeseen, jolla harjoitetaan maatalouselinkeinoja, kuten viljelyä tai karjanhoitoa. Kolmanneksi maaseudusta puhutaan kaupungin vastakohtana. Termillä voidaan siis viitata kaikkiin alueisiin, jotka ovat kaupunkien ulkopuolella. Käytännössä nämä kaikki kolme merkitysulottuvuutta sekoittuvat. Maaseutua voidaan esimerkiksi käyttää etuliitteenä määrittelemään jokin kaupunki suurta kaupunkia pienemmäksi, jolloin puhutaan maaseutukaupungista. Se osoittaa, että maaseutu ja kaupunki ovat suhdekäsitteitä, joiden käytön taustalla on ajatus jatkumosta täysin urbaanista täysin luonnonvaraiseen alueeseen tai maisemaan. Helsingin näkökulmasta koko muu Suomi voidaan esimerkiksi määritellä maaseuduksi ja sen ihmiset maakuntien miehiksi ja naisiksi, mutta kansainvälisestä perspektiivistä voi hyvin määritellä koko Suomen ja sen kaikki kaupungit maaseutumaisiksi.

Kun viitataan ihmisiin ja elämään alueilla, jotka on määritelty maaseuduksi, näihin kolmeen määreeseen nivoutuu usein neljäs merkitysulottuvuus, jolla maaseutu määrittyy epämoderniksi. Hyvässä ja pahassa, maaseutu mielletään sen mukaisesti alueeksi, jolla asuvat ihmiset ovat enemmän tai vähemmän kaupunkia jäljessä henkisesti. Niinpä siinä, missä kaupunkielämää ja sitä eläviä ihmisiä luonnehditaan kiireisiksi, maalaiselämää luonnehditaan rauhalliseksi, hidastahtisemmaksi. Oletukseen jäljessä olemisesta kytkeytyy käsitys, jonka mukaan ”modernissa” kaupunkielämässä kaikki myös muuttuu kiihtyvällä tahdilla esimerkiksi tekniikan kehittyessä ja muotien muuttuessa ja että nämä muutokset tulevat maaseudulle jonkinlaisella viiveellä. Kontekstista riippuen viive voidaan mieltää muutamaksi kuukaudeksi tai vuodeksi tai usean sukupolven mittaiseksi. Joissakin yhteyksissä tämä maaseudun oletettu epämodernius nähdään luotaan työntäväksi piirteeksi, toisissa taas sen vetovoiman salaisuudeksi.

Maaseutu tai sen lähikäsitteet esiintyvät aineistossa viiden eri pääteeman yhteydessä. Yleisimmin ne esiintyvät lehtijutuissa, joissa teemana on maaseutupolitiikka. Kyseinen teema esiintyy 64 prosentissa aineiston jutuista. Toiseksi yleisin teema on tasa-arvo; se esiintyy 27 prosentissa aineiston teksteistä. Ympäristöön liittyvät kysymykset ovat kolmanneksi yleisin teema, jota esiintyy 21 prosentissa. Terveys ja hyvinvointi ovat jokseenkin yhtä suuri teema, jota esiintyy 20 prosentissa aineiston teksteistä. Lisäksi maaseudusta puhutaan taide- ja kulttuurikeskustelujen yhteydessä. Kyseinen konteksti maaseutumaininnalle löytyy reilusta 15 prosentista aineiston teksteistä. Nämä teemat eivät siis ole toisiaan pois sulkevia, vaan esiintyvät yhdessä monenlaisina yhdistelminä.

Kun tarkastellaan ajallista muutosta, aineiston valossa näyttää siltä että kiinnostus maaseutua kohtaan on yhtäältä vähentynyt ja toisaalta maaseutupuhe on suhteellisesti ottaen monipuolistunut. Kun 2000-luvun alussa maaseutupoliittisia näkökohtia sisältävien lehtitekstien osuus kaikista aineistoon osuneista teksteistä oli 80 prosenttia, se laski vuoteen 2009 mennessä 50-60 prosentin tienoille. Muut edellä mainitut keskusteluteemat ovat tulleet yleisemmiksi tai niitä ei enää yhtä usein kytketä keskusteluihin siitä, mitä maaseudulle tulisi tehdä, kuten miten maaseutua ja maaseudun elinkeinoja tulisi kehittää tai maaseudun autoituminen estää.

Näyttää perustellulta todeta, että havainto ei johdu otantastrategiasta vaan heijastaa politiikan ja yleisen poliittis-kulttuurisen mielipideilmaston muutosta. Vaikka on selvää, että maaseudun saama julkisuus mediassa riippuu osaltaan mediatalojen toimituspoliitikasta, tulokset antavat tukea tulkinnalle, jonka mukaan maaseutupoliittisen puheen yleinen väheneminen johtuu siitä, että maaseutupolitiikka on pudonnut kauas päivänpoliittisen asialistan kärkisijoilta. Kun maaseutupolitiikka nousee entistä harvemmin esille politiikan tapahtumiin liittyvissä niin sanotuissa kovissa uutisissa, sen huomio tulee kansalaisten mielipidekirjoitusten ohella entistä riippuvaisemmaksi toimittajien aktiivisesta panoksesta, kuten heidän kirjoittamistaan artikkeleista. Tämä selittää nähdäksemme sen, että laskeva trendi katkesi väliaikaisesti vuonna 2008: kunnallisvaalit saivat toimittajat tekemään juttuja, joissa ehdokkaat nostivat maaseutupolitiikan esille. Oululaisessa Kalevassa kunnallisvaalit eivät tuottaneet vastaavaa vaikutusta, koska toimituksellisia resursseja oli vähennetty varsinkin aluetoimituksista.

Maaseutupoliittisen puheen hallitsevan aseman heikkenemisen voi sanoa monipuolistaneen sitä näkökulmien kirjoa, jolla maaseudusta puhutaan. Siihen voi osaltaan vaikuttaa myös se, että laskevia levikkilukuja vastaan taistellakseen sanomalehdet ovat monipuolistaneet sisältöään aikakauslehtien suuntaan. Pelkän uutistarjonnan lisäksi ne sisältävät elämäntyylisiin, muotiin ja populaarikulttuuriin liittyviä juttuja varsinkin viikonloppuliitteissä. Tällaisissa artikkeleissa voidaan esimerkiksi haastatella maaseudulla asuvia ihmisiä ilman, että maaseudun ongelmat tai kehittämisideat tulisivat mitenkään esille.

Tämä kehityslinja on ymmärrettävissä sitä taustaa vasten, miten kaupunkien ja niitä ympäröivien lähiöiden ulkopuoliset alueet ovat muuttuneet asuinympäristönä. Esimerkiksi maataloudesta katosi 1990-luvun aikana lähes puolet alan työpaikoista, ja siitä ansionsa saavien ihmisten osuus maalla asuvista on alle 10 prosenttia (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2006, 14-15), kaupunkien lähimaaseudulla vielä mitättömämpi. Suuri valtaosa maalla asuvista käy töissä kaupungeissa, eivätkä heitä juurikaan kosketa maaseutupolitiikan perinteiset kysymykset. He eivät oletakaan saavansa asuinpaikkansa välittömästi läheisyydestä niitä palveluja, joita on tarjolla kaupungissa. Heitä ei myöskään välttämättä kiinnosta maaseutuelinkeinojen kehittäminen tai se, että syrjäseutujen väestöpohja hupenee. Kun moni päivittäin on muuttanut kaupunkien läheiselle maaseudulle liian tiheää asutusta pakoon, he eivät ehkä edes toivo lisää maalemuuttajia naapurustonsa.

Aikaisempaa monipuolisempi keskustelu maaseudusta on siis luontevaa nykytilanteen valossa. Toisaalta sellaisia avauksia, joissa maaseudusta puhuttaisiin yksinkertaisesti monien työssäkäyvien asuinpaikkana ilman maaseutupoliittista latausta tai ilman maalaisiin liitettyjä eksoottisia oletuksia, ei ole edelleenkään kovin paljon. Maaseudun mielikuvia muuttamaan pyrkivät joutuvat taistelemaan vanhoja stereotypioita, kuten sitä olettamusta vastaan että maalaiset ovat tyhmiä maanviljelijöitä. Esimerkiksi maalaiskomediasarjaa kirjoittava Heikki Luoma on ilmeisen tuskastunut tällaisiin oletuksiin:

”Eihän maaseutu ole pelkkää maataloutta! Olen kirjoittanut maalaiskomediaa nyt kolme sarjaa, yhteensä 18 jaksoa, joista kussakin 50 minuuttia, eikä maataloutta ole mainittu niissä kertaakaan.”

Ei, Luoma innostuu: maaseutu on täynnään kaikenlaista muuta yrittämistä ja ihmissuhteita, joita harrastavat älykkäät yksilöt. Vain kaupunkilaiset erehtyisivät kirjoittamaan komediaa tyhmistä maalaisista.

(HS Kotimaa 31.5.2001)

Yrityksistä huolimatta entiset mielikuvat maaseudusta ja maalaisista elävät sitkeästi. Kaupunkien ulkopuolella asuvat leimataan usein enemmän tai vähemmän tosissaan tyhmiksi ja ennakkoluuluisiksi, kelkasta pudonneiksi ihmisiksi.

Maalaiset eivät yksinkertaisesti osaa. Jos ne lähettelevät viattomia kutsujaan ilman helsinkiläisten media- ja viestintätoimistojen ammattitaitoa, ei ole mikään ihme, että niihin ei reagoida. (...)

Niiden käräjät alkavat liian aikaisin, puoli yhdeksältä aamulla, eivätkä ne lopu edes cocktail-tilaisuuteen. Ne valitsevat käräjäpäiville asiallisen aiheen ja kutsuvat puhumaan asiantuntijoita, joilla on jotain sanottavaa, vaikka ne voisivat Journalistiliiton kesäpäivien tavoin kutsua Saimi Nousiaisen puhumaan siitä, mitä mieltä Saimi Nousiainen on Saimi Nousiaisesta, mikä olisi huomattavasti mediaseksikkäämpää kuin ruma maalainen puhumassa rumasta maaseudusta.

Ei sille voi mitään. Maalaiset ovat pirun tyhmiä. Jos niillä on ongelmia, ne ovat ne itse aiheuttaneet maalaisuudellaan.

(Jyrki Lehtolan kolumni Maaseutuongelma, Aamulehti 28.4.2002)

Toisaalta näiden samojen mielikuvien katsotaan luonnehtivan yleisesti ottaen suomalaisia, mikä ei ole ihme sillä maaseutumaisemaa pidetään leimallisen suomalaisena ja maalaisia alkuperäisinä suomalaisina. Näin Aamulehdessä esimerkiksi luonnehditaan taidemaalari ja piirtäjä Martta Wendelinin teoksia:

Wendelinin kuvat sulkivat pois tehtaat ja työläiset, sillä niiden päänäyttämönä oli terve maaseutu, suomalainen sielunmaisema. Onni liittyi puhtaaseen talonpoikaiselämään, johon suomalaiset päätöksentekijät uskoivat aina 1950-luvulle saakka suunnitellessaan asutustiloja Lapin selkosten reunoille ja hidastaessaan kaupungistumista.

(Aamulehti 22.1.2004)

Myös maalaisiin liitetty tyhmyys ja junttius kytetään itsekkäisessä katsannossa suomalaisiin yleensä. Tosin tällaiselle puheelle on ominaista, että puhuja ottaa etäisyyttä junttimaisesta suomalaisuudesta.

Suomalaiset nauttivat itseruoskinnasta. Jotkut palvovat ulkomaalaisia. Ja jotkut kääntävät itseruoskinnan kierosti vielä muihin suomalaisiin: suomalaiset ovat tyhmiä ja huonoja mutta

minä olen poikkeus.

(<http://www.vihrealanka.fi/blogit/kysymyksiä-suomesta> 19.10.2009)

Tämä maaseutuun ja maalaisiin liitetty alkuperäinen suomalaisuus ja samalla junttimaisuus juontaa juurensa suomalaisuusaatteen alkuasetelmaan, jossa ruotsinkielinen sivistyneistö halusi samastua tavalliseen kansaan mutta jossa suomalaisuus samalla määrittyi kansan sivistämistarpeiden kautta. Tämä ristiriitainen puhujan asema suhteessa puheen kohteeseen on säilynyt siinä tavassa, jolla suomalaisuudesta puhutaan. Niinpä puheelle suomalaisuudesta on Matti Peltosen (1988) mukaan ominaista kolme seikkaa. Ensinnäkin kuvauksen ja sen kohteen välillä ei ole kontaktia, ja viittaukset todellisuuteen jäävät vähäisiksi. Toiseksi määrittelijä jää kohteensa ulkopuoliseksi: suomalaisuudesta puhuva tai kirjoittava voi sisällyttää esitykseensä enemmän tai vähemmän näkyviä viittauksia, jotka rajaavat hänet itsensä suomalaisuuden ulkopuolelle. Määrittelijän ulkopuolisuus liittyy vuorostaan kolmeen piirteeseen suomalaisuuden historiallisesti muotoutuneessa määrittelytilanteessa. Ensinnäkin suomalaisuus on aina suomalaisen miehen suomalaisuutta, niin että suuri osa määrittelijöistä voi paeta turvallisesti sen ulkopuolelle. Toiseksi suomalaisuus näyttää olevan suomenkielisten suomalaisuutta, jolloin tarkastelija voi vetäytyä ruotsinkielisen ”kielilyhteisön” turviin. Kolmanneksi suomalaisuus on ei-kaupunkilaisuutta, mikä antaa määrittelijälle mahdollisuuden samastua kaupunkilaisuuteen, ”johonkin vireämpään ja sivistyneempään historialliseen prosessiin, jolla on suunta ja sisältö”(Peltonen 1988, 85). Kun tässä puheavaruudessa ”suomalaisuudesta” näin sulkeistetaan muun muassa naiset, ruotsinkielinen sivistyneistö ja yläluokka kartanoineen, ja kun suomalaiset vielä sijoitetaan myyttiselle, historiattomalle maaseudulle, piiryy suomalaisista kuva ”vast’ikään puusta pudonneena metsäläiskansana” (Peltonen 1988, 86).

Suomalaisuuden stereotyyppien suhteen monet ovat kriittisiä ja kyseenalaistavat niiden mielekkyyden, mutta niiden arkkityyppiseen hahmoon, maaseudulla asuvaan mieheen, ne ovat liimautuneet vielä tiukemmin. Osittain syynä ovat väärät käsitykset siitä, millaisia ihmisiä kaupunkien ulkopuolisilla alueilla yleisesti ottaen asuu. Toisaalta näiden mielikuvien pysyvyys johtuu siitä, että turisteja puoleensa vetävä maalaisidylli koostuu osittain samoista aineksista. Maalaiselämän katsotaan edustavan nimenomaan aitoa ja alkuperäistä suomalaisuutta. Esimerkiksi Pohjois-Suomen kahden brändin, Lapin ja joulupukin vääränlaista tuotteistamista kritisoiva kirjailija-toimittaja Tapani Niemi esittää painopisteen siirtämistä suhdanteista ja kulttuurisesta eroosiosta kärsivästä massamatkailusta enemmän kylä- ja erämaamatkailun suuntaan:

”Maaseutu voisi tarjota vanhan Lapin herkkuja. Hiljaisuutta, mielenrauhaa, peräpohjalaisia pirttejä, savusaunaa tai matkoja kalaan lähijärvelle. Niin vanhaan suomalaiseen arkielämään liittyviä asioita, että niitä ei ole kukaan vielä oivaltanut muutamaa lukuun ottamatta.”

(HS Kotimaa 8.7.2004)

Maalaiselämä yksinkertaisine herkkuihin ja nautintoihin edustaa siis alkuperäistä suomalaisuutta; meno maaseudulle lomailemaan esitetään jonkinlaiseksi aikamatkaksi nostalgiseen menneisyyteen. Mutta liian pitkälle ei sovi mennä; esimerkiksi Niemi esittää että ”tunturikeskuksiin saapuvat matkailijat voisivat päivittäin haajaantua maaseutukyliin ja käyttää silti modernin matkailun palveluita” (sama). Kylät eivät toisin sanoen ole tai niiden ei sovi olla ”moderneja”.

Nämä samat yksinkertaisen maalaiselämän mielikuvat toistuvat myös mökkeilijöiden kertomuksissa siitä, mikä heitä mökissä viehättää. Maaseudun luonnonrauha kaupungin hektisyyden vastakohtana toistuu niissä usein. Esimerkiksi muusikko Jani Wickholm kertoo haluavansa rakentaa huvilansa yhteyteen päärakennuksen, jossa olisi studio. Siten äänittämään tulleet artistit saisivat yöpyä huvilalla ja nauttia ympäröivästä luonnosta työn teon ohella. ”Se olisi kiireisille kaupunkilaisille elämys, Jani suunnittelee” (Meidän mökki 7/2008, s. 22).

Monien mökiltä kaupunkielämän vastapainoksi hakema luonnonrauha yhdistetään mökkeilyä tulkitsevissa teksteissä usein myös suomalaisuuteen; mökkien oletetaan olevan Suomessa niin yleisiä, koska vasta kaupungistuneet suomalaiset kaipaavat kulttuurisille ”juurilleen” eli maalaiselämään. Tässä tulkinnassa jää huomiotta se, että mökkeily eri muodoissaan on kansainvälinen ilmiö, jota esiintyy kaikkialla maailmassa siinä määrin kuin siihen on maantieteellisiä ja viime kädessä taloudellisia mahdollisuuksia (Alasuutari & Alasuutari 2010).

Joka tapauksessa on mielenkiintoista, että vaikka maalaiselämä koetaan mökkeilyn kontekstissa hyvin myönteiseksi, mielikuvat maalaisista ja maaseudusta säilyvät vähintäänkin ambivalentteina ja joiltain osin kielteisinä. Tässä voi nähdä myös sen turismille ominaisen piirteen, että toiseus on eksoottista, puoleensa vetävää, mutta samalla siitä otetaan etäisyyttä; muuten toisenlaiseksi tehty ei säilyttäisi eksootisuuttaan. Maaseudun brändi nojaa tällaiseen maalaiseksotiikkaan ja siksi se on ristiriitainen.

Yleensä ajatellaan, että taide on alue, jolla entisiä mielikuvia erityisesti kyseenalaise-
tetaan. Siksi on mielenkiintoista, että tähän aineistoon osuneet kulttuurikeskustelut
eivät erityisesti kunnostaudu maaseutua koskevien mielikuvien ravistelijoina. Uusia
avauksiakin esiintyy, mutta on tyypillistä että juuri kulttuuripalstoilla, kuten kirjalli-
suusarvosteluissa, nostetaan esille tulkintakehys, jonka mukaan maaseutu ihmi-
sineen on epämoderni, kaupungin ajasta jäljessä elävä alue. Tässä olisi haastetta
uudensuomalaisille kaupunkien ulkopuolisen asumisen kuvauksille. Toisaalta voi olla, että
haaste on arvostelijoilla; tullaanko niissä toistaneeksi entiset oletukset silloinkin, kun
itse taideteos pyrkii tavoittamaan jotain uutta?

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti (1996) *Toinen tasavalta : Suomi 1946-1994*. Tampere: Vastapaino.

--- (1999) *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, Pertti & Maarit Alasuutari (2010) *Mökkihulluus: Vapaa-ajan asumisen taika ja taito*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Baylina, Mireia & Nina Gunnerud Berg (2010) Selling the Countryside: Representations of Rurality in Norway and Spain. *European Urban & Regional Studies* 17(3), 277–92.

Benson, Michaela & Karen O'Reilly (2009) Migration and the Search for a Better Way of Life: A Critical Exploration of Lifestyle Migration. *Sociological Review* 57(4), 608–25.

Berger, Peter L. & Thomas Luckmann (1994) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: Tiedonsosiologinen tutkielma*. Helsinki: Gaudeamus.

Brandth, Berit & Marit S. Haugen (1998) Breaking into a Masculine Discourse: Women and Farm Forestry. *Sociologia Ruralis* 38(3), 427–42.

Burr, Vivien (2003) *Social Constructionism*. 2nd ed. ed. London: Routledge.

Carney, Elizabeth (2007) Suburbanizing Nature and Naturalizing Suburbanites: Outdoor-Living Culture and Landscapes of Growth. *Western Historical Quarterly* 38(4), 477–500.

Coy, Martin & Martin Pöhler (2002) Gated communities in Latin American megacities: case studies in Brazil and Argentina. *Environment and Planning B: Planning and Design* 29(3), 355–70.

Crump, Jeff R. (2003) Finding A Place In The Country: Exurban and Suburban Development in Sonoma County, California. *Environment and Behavior* 35(2), 187–202.

Durkheim, Émile (1980) *Uskontoelämän alkeismuodot: australialainen toteemijärjestelmä*. Helsinki: Tammi.

Foucault, Michel (1972) *The Archaeology of Knowledge*. World of man. London: Tavistock.

Glasze, George & Abdallah Alkhayyal (2002) Gated housing estates in the Arab world: case studies in Lebanon and Riyadh, Saudi Arabia. *Environment and Planning B: Planning and Design* 29(3), 321–36.

Haliseva-Soila, Merja (1993) *Maaseudun uudet asukkaat: Kaupunkilaisten maaseutukuva ja maallimuuttopotentiaali maaseudun kehittämisen mahdollisuutena*. Seinäjoki: Helsingin yliopisto, maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus.

Haugen, Marit S. & Hans Kjetil Lysegård (2006) Discourses of Rurality in a Norwegian Context. *Norsk Geografisk Tidsskrift – Norwegian Journal of Geography* 60(3), 174–78.

Heikkinen, Timo, Jukka Hirvonen & Olli Maijala (2003) *Tarjolla maaseutu: Tutkimus maallemuuton tarjonnan toimijoista ja maallemuuttajamielikuvista*. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Holland, Dorothy C. & Naomi Quinn (1987) *Cultural Models in Language and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.

Holstein, James A. & Jaber F. Gubrium (2008) *Handbook of Constructionist Research*. New York: Guilford Press.

Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (1993) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

--- (1999) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.

Juska, Arunas (2007) Discourses on Rurality in Post-socialist News Media: The Case of Lithuania's Leading Daily "Lietuvos Rytas" (1991–2004). *Journal of Rural Studies* 23(2), 238–53.

Jürgens, Ulrich & Martin Gnad (2002) Gated communities in South Africa – experiences from Johannesburg. *Environment and Planning B: Planning and Design* 29(3), 337–53.

Karvonen, Erkki (1997) *Imagologia : imagon teorioiden esittelyä, analyysiä, kritiikkiä*. Acta Universitatis Tamperensis 544. Tampere: Tampereen yliopisto.

--- (2000) Myyttien maaseutu on yhteisöllinen takapajula -. median stereotyyppisen maaseutukuvan tarkastelua. S. 30–39 teoksessa *Maaseudun ympäristöarvojen tuoteistaminen – kenellä valta ja vastuu*, Toim. Salo, Riitta, Katriina Soini & Anu Seppälä. Maatalouden tutkimuskeskuksen julkaisuja, sarja A. Jokioinen: Maatalouden tutkimuskeskus.

Kaunisto, Elina (2000) Maaseudun kuvia kaupunkilaisen silmin: tutkimus kaupunkilaisten maaseutuun liittyvistä mielikuvista ja suhtautumistavoista. *Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos*.

Keränen, Heikki, Pentti Malinen & Olli Aulaskari (2000) *Suomen maaseututyypit*. Sonkajärvi: Suomen Aluetutkimus FAR.

Keränen, Reijo, Pentti Malinen, Heikki Keränen & Tiina Heiskanen (1993) *Suomen maaseututyypien alueellistaminen*. Tutkimusraportteja 6:1. Sonkajärvi: Ylä-Savon instituutti.

Keränen, Sanna-Maija (1995) Saarijärven Paavosta Piippolan vaariinmaaseudun asukkaiden myyttinen kuva Suomen Kuvalehdessä vuosina 1950, 1976 ja 1988. *Tiedotusopin laitos*.

Kuisma, Juha & Heikki Haavisto (1995) Kaupunki ja maaseutu: Avoliitto vai susipari? *Polemia-sarjan julkaisu 15*.

Lever, W. F. (1993) Reurbanisation – The Policy Implications. *Urban Studies* 30, 267–84.

Leyshon, Michael (2008) The Betweenness of Being a Rural Youth: Inclusive and Exclusive lifestyles. *Social & Cultural Geography* 9(1), 1–26.

Little, Jo (2003) 'Riding the Rural Love Train': Heterosexuality and the Rural Community. *Sociologia Ruralis* 43(4), 401–17.

Little, Jo & Michael Leyshon (2003) Embodied Rural geographies: Developing Research Agendas. *Progress in Human Geography* 27(3), 257–72.

Little, Jo & Ruth Panelli (2003) Gender Research in Rural Geography. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography* 10(3), 281–289.

Luthje, Monika (2005) Se mukava maaseutu siellä jossain: maaseutumatkailu kokemusten, mielikuvien ja markkinoinnin kohteena. *Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta*.

Maa- ja metsätalousministeriö (2004) *Elinvoimainen maaseutu – yhteinen vastuumme: maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2006*. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä (2006) *Suomen maaseutu 2015: Maaseudun kehittämistyön toimintaympäristön tulevaisuus*. Helsinki: Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä.

Malinen, Pentti, Liisa Kytölä, Heikki Keränen & Reijo Keränen (2006) *Suomen maaseututyypit 2006*. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

- Malmsten, Jarmo (2000) Maaseutu mediassa. *Maaseudun Uusi Aika* 8(1), 5–19.
- McCarthy, James (2008) Rural geography: globalizing the countryside. *Progress in Human Geography* 32(1), 129–37.
- Mordue, Tom (2009) Television, Tourism, and Rural Life. *Journal of Travel Research* 47(3), 332–45.
- Nelson, Arthur C. (1992) Characterizing Exurbia. *Journal of Planning Literature* 6(4), 350–68.
- Nelson, Arthur C. & Kenneth J. Dueker (1990) The Exurbanization of America and Its Planning Policy Implications. *Journal of Planning Education and Research* 9(2), 91–100.
- O'Reilly, Karen & Michaela Benson (toim.) (2009) *Lifestyle Migration: Expectations, Aspirations and Experiences*. Farnham: Ashgate.
- Peltonen, Matti (1988) *Viinapäästä kolerakahuun: Kirjoituksia sosiaalhistoriasta*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Rouhiainen, Vesa (2004) Suomalaisten maaseutukuvat. <http://www.ruralstudies.fi/foorumiliitteet/V.Rouhiainen.pdf>. 22.1.2011.
- Saussure, Ferdinand de (2011) *Yleisen kielitieteen kurssi*. Tampere: Vastapaino.
- Saussure, Ferdinand de, Albert Sechehaye, Albert Riedlinger & Charles Bally (1986) *Course in general linguistics*. Chicago: Open Court.
- Sherlock, Kirsty (2001) Revisiting the Concept of Hosts and Guests. *Tourist Studies* 1(3), 271–95.
- Shotter, John (1993) *Cultural politics of everyday life: Social constructionism, rhetoric and knowing of the third kind*. Toronto: University of Toronto Press.
- Talja, Sanna (1998) *Musiikki, kulttuuri, kirjasto: Diskurssien analyysi*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Tani, Sirpa (1992) Suomalaisen maaseudun ja kaupungin kuvat: Elokuvien maantieteellistä tulkintaa. *Lähikuva* 6(3), 48–57.
- (1995) Elokuvien maaseutu suomalaisena mielenmaisemana. *Maaseudun uusi aika: maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti* 3(2), 38–47.
- Tannen, Deborah (1993) *Framing in Discourse*. New York: Oxford University Press.
- Valtioneuvosto (2009) Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi: Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko eduskunnalle.
- Webster, Chris, George Glasze & Klaus Frantz (2002) The Global Spread of Gated Communities. *Environment & Planning B: Planning & Design* 29(3), 315.
- Wood, Linda A. & Rolf O. Kroger (2000) *Doing Discourse Analysis: Methods for Studying Action in Talk and Text*. Thousand Oaks: Sage Publications.
-